

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

**MAKSEJÕUETUSÕIGUSE REVISJON
ANALÜÜS-KONTSEPTSIOON
PIIRIÜLENE MAKSEJÕUETUSMENETLUS
(p 2.1.8)**

Susann Liin

Sisukord

I Sissejuhatus	2
1. Piiriülesest maksejõuetusmenetlusest üldiselt	2
2. Käesoleva analüüsi ese	2
II Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 2015. aasta määrus (EL) 2015/848 maksejõuetusmenetluse kohta (uuesti sõnastatud)	3
1. Määruse kohaldamisala	3
1.1 Määruse ajaline kohaldamisala	3
1.2 Määruse territoriaalne kohaldamisala	3
1.3 Määruse isikuline kohaldamisala	3
1.4 Määruse sisuline kohaldamisala	4
2. Konkreetsed uuesti sõnastatud maksejõuetusmenetluse määruse rakendamisega seotud küsimused	4
2.1 Riigisisene kohtualluvus	4
2.2 Teabe avaldamine maksejõuetusmenetlusega seoses, sh maksejõuetusregister	9
2.3 Teisene/territoriaalne maksejõuetusmenetlus	12
III Piiriülene maksejõuetusmenetlus seoses kolmandate riikidega	15
1. Üldiselt piiriülesest kolmandate riikide maksejõuetusmenetlusest	15
2. Kohtualluvus	15
3. Kohaldatav õigus	16
4. Välisriigi maksejõuetusmenetluse kohtulahendite tunnustamine ja täitmine	19
5. Territoriaalne menetlus	20
6. Koostöö seoses mitmes riigis toimuvate maksejõuetusmenetlustega	23
II osa kokkuvõte	24
III osa kokkuvõte	25
Kasutatud allikad	27

I Sissejuhatus

1. Piiriüleseset maksejõuetusmenetlusest üldiselt

Piiriülest maksejõuetusmenetlust võib defineerida kui maksejõuetusjuhte, kus varad, kohustused või maksejõuetu võlgnik asuvad kahes või rohkemas erinevas jurisdiktsioonis või kus maksejõuetu võlgnik enda isikust tulenevatel asjaoludel on rohkem kui ühe riigi maksejõuetusõiguse subjektiks¹.

Euroopa Liidu tasandil on piiriülese maksejõuetusmenetlusega seonduv reguleeritud uuesti sõnastatud maksejõuetusmenetlusemääruses², mida kohaldatakse pärast 26. juunit 2017 algatatud maksejõuetusmenetluste suhtes. Enne 26. juunit 2017 algatatud maksejõuetusmenetluste suhtes kohaldub vana maksejõuetusmenetluse määrus³. Seoses vana maksejõuetusmenetluse määrusega tehti Eesti õigusesse muudatused PankrS⁴ §-desse 33, 39, 40, 41 ja lisati viide määrusele töötuskindlustuse seaduse⁵ § 19. Uuesti sõnastatud maksejõuetusmenetluse määruse rakendamiseks seni Eesti õigusesse muudatusi tehtud ei ole.

Piiriüleseid maksejõuetusmenetlusi käsitleb ka ÜRO Rahvusvahelise Kaubandusõiguse Komisjoni (UNCITRAL) välja töötatud mudelseadus ja juhised selle kohaldamiseks ja tõlgendamiseks⁶. Samuti on UNCITRAL välja töötanud praktilised soovitused piiriüleste maksejõuetusmenetlustes koostöö lihtsustamiseks ning mudelseaduse kohtupraktikas kohaldamiseks⁷.

Piiriülese maksejõuetusmenetluse küsimused on Eestis õiguskirjanduses ja akadeemilistes töodes mitmel korral käsitlemist leidnud⁸. Eelkõige on siiski keskendunud Euroopa Liidu määrustest tulenevatele küsimustele. Piiriülene maksejõuetus seoses kolmandate riikidega ei ole suuremat tähelepanu saanud.

2. Käesoleva analüüsi ese

Lähteülesande kohaselt on analüüsi esemeks uurida, millised täiendused on vajalikud, et uuesti sõnastatud maksejõuetusmenetluse määrust oleks võimalik sujuvalt rakendada. Kuivõrd Euroopa Liidu määrused on Eesti õiguse suhtes ülimuslikud, ei ole võimalik riigisiselt määruste kohaldamisalasse langevaid piiriülest maksejõuetusmenetlust puudutavaid küsimusi erinevalt määruses sätestatust

¹ S. Viimsalu. The meaning and functioning of secondary insolvency proceedings. [Doktoritöö](#). Tartu: Tartu University Press, 2011, lk 204.

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 2015. aasta määrus (EL) [2015/848](#) maksejõuetusmenetluse kohta (uuesti sõnastatud).

³ Nõukogu määrus (EÜ) nr [1346/2000](#), 29. mai 2000, maksejõuetusmenetluse kohta.

⁴ Pankrotiseadus ([PankrS](#)) – RT I 2003, 17, 95; RT I, 26.06.2017, 28.

⁵ Töötuskindlustuse seadus ([TKindIS](#)) – RT I 2001, 59, 359; RT I, 21.02.2017, 3.

⁶ UNCITRAL Model Law on Cross-Border Insolvency with Guide to Enactment and Interpretation. New York: UNITED NATIONS, [2014](#).

⁷ UNCITRAL Practice Guide on Cross-Border Insolvency Cooperation New York: UNITED NATIONS, [2010](#). UNCITRAL Model Law on Cross-Border Insolvency: The Judicial Perspective. New York: UNITED NATIONS, [2014](#).

⁸ Piiriülest maksejõuetusmenetlust käsitleb S. Viimsalu eespool viidatud [doktoritöö](#). Juridicas avaldatud artiklid, milles on pikemalt käsitletud piiriülese maksejõuetusmenetluse küsimusi: K. Jürgenson. M. Torga. Maksejõuetusmenetluse (uuesti sõnastatud) määrus – samm tervendamise ja rahvusvahelise koostöö suunas. – Juridica, 2015/**IX**, lk 624–635; K. Sein. Appi – tarbijast võlgnik kolis välismaale! Kommentaar Riigikohtu lahenditele asjades 3-2-1-114-12 ja 3-2-1-123-12. – Juridica, 2013/**III**, lk 210–216; S. Viimsalu. Piiriülese maksejõuetusmenetluse õiguslikud küsimused. – Juridica, 2008/**VI**, lk 415–424; A. Öunpuu. Põhimaksejõuetusmenetluse algatamise probleeme. – Juridica 2005/**VII**, lk 475–487; P. Varul, H. Tohvri, M. Laarmaa. Piireülene pankrotimenetlus. – Juridica, 2004/**IV**, lk 243–251; J. Perem. Rahvusvahelised pankrotid ja Euroopa Liidu maksejõuetusekonventsiooni ettevalmistamine – Juridica 1998/**V**, lk 226–234. Lisaks on mitmeid artikleid, kus on lühidalt käsitletud mõningaid üksikuid küsimusi seoses piiriülese maksejõuetusmenetlusega. Piiriülest maksejõuetusmenetlust käsitlevad ka mitmed magistritööd, nt L. Saaremets. Kohaldatav õigus piiriüleses maksejõuetusmenetluses. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool, [2015](#); M. Agarmaa Koostöö- ja teabedastuskohustus piiriüleses maksejõuetusmenetluses. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool, [2013](#).

reguleerida. Samuti ei ole määruse otsekohaldatavusest tulenevalt vajalik ega otstarbekas määruse teksti pankrotiseadusesse ümber kirjutada. Võimalik riigisiselt kehtestada määruse kohaldamist abistavaid norme küsimustes, mida määrus ei reguleeri. Seejuures saab vaadata küsimusi, mida muutis uuesti sõnastatud maksejõuetusmäärus võrreldes vana maksejõuetusmenetluse määrusega aga analüüsida tuleks ka seda, kas ka osas, milles määruse sisu ei muutunud, oleks vaja riigisiselt mingeid norme kehtestada. Arvestades määruste ajalist kohaldamisala, on analüüsitud üksnes uuesti sõnastatud määruse kohaldamisega seonduvaid probleeme. Samuti on vajalik kehtestada õiguslik raamistik määrusest tulenevate liikmesriigil lasuvate kohustuste täitmiseks.

Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesandele⁹ saadetud tagasisides¹⁰ viitasid mitmed huvigruppidest uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruse jõustumisele ja vajadusele kujundada sätted määruse sujuvaks rakendamiseks (KTK, KPK, RaM, RK), enamgi rõhutati infovahetuse tagamise ja informatsiooni ühte kontaktpunkti koondamise vajadust (EAMK, EAS, EVL, Harju MK, KTK, KPK, haldur U.T, RaM, RK).

Analüüsida tuleks ka seda, kas on vajalik reguleerida kuidagi piiriülesed maksejõuetusmenetlusi, mis ei kuulu EL-i määruste kohaldamisalasse, st eelkõige selliseid maksejõuetusmenetlusi, mis on seotud kolmandate riikidega. Kontsernide maksejõuetuse ja koordineerimismenetlusega seotud küsimusi analüüsitakse eraldi kontsernide maksejõuetuse analüüsis (lähteülesande p 2.1.5).

II Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 2015. aasta määrus (EL) 2015/848 maksejõuetusmenetluse kohta (uuesti sõnastatud)

1. Määruse kohaldamisala¹¹

1.1 Määruse ajaline kohaldamisala

Uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruse art 84 lg 1 kohaselt kohaldatakse määruse sätteid pärast 26. juunit 2017 algatatud maksejõuetusmenetluste suhtes. Sellele kuupäevale eelnenud võlgniku toimingute suhtes kohaldatakse toimingute tegemise ajal kehtinud õigust. Art 84 lg 2 kohaselt jätkatakse maksejõuetusmenetluse määruse kohaldamist maksejõuetusmenetluste suhtes, mis jäävad selle määruse kohaldamisalasse ja mis on algatatud enne 26. juunit 2017. Vana maksejõuetusmenetluse määruse art 43 kohaselt kohaldatakse määruse sätteid ainult pärast selle jõustumist, st alates 31. maist 2002 (art 47) algatatud maksejõuetusmenetluste suhtes. Määruse jõustumise eelseid võlgniku õigustoiminguid reguleerib seadus, mida nende teostamise ajal kohaldati. Eesti suhtes kohaldub varasem määrus alates Eesti liitumisest Euroopa Liiduga 1. maist 2004.

1.2 Määruse territoriaalne kohaldamisala

Nii uuesti sõnastatud maksejõuetusmenetluse määrus kui ka vana maksejõuetusmenetluse määrus kuuluvad kohaldamisele kõigis Euroopa Liidu liikmesriikides, välja arvatud Taanis.

1.3 Määruse isikuline kohaldamisala

Selleks, et määrus kohalduks peab võlgniku põhiuude kese asuma Euroopa Liidus. Määruse kohaldamisalast on välistatud määruse art 1 lg 2 kohaselt maksejõuetusmenetlused, milles võlgnikuks on kindlustusandja, krediidiasutus, investeerimisühingud ja muu äriühing, asutus ja ettevõtte, mis on hõlmatud direktiiviga [2001/24/EÜ](#), või ühiseks investeerimiseks loodud ettevõtjaid, st vabalt võõrandatavatesse väärtpaberitesse ühiseks investeerimiseks loodud ettevõtja (eurofond), nagu on

⁹ Maksejõuetusõiguse revisjoni [lähteülesanne](#).

¹⁰ Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesandele saadetud huvigruppide [tagasiside](#). Piiriülese maksejõuetusmenetluse kohta: EAMK – Eesti Advokatuuri maksejõuetusõiguse komisjon, EAS – Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, EVL – Eesti Võlausaldajate Liit, Harju MK – Harju Maakohus, KTK – Kaubandus- ja Tööstuskoda, KPK – Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda, RaM – Rahandusministeerium, RK – Riigikohus.

¹¹ Määruse kohaldamisala on käsitletud ka *op cir* K. Jürgenson. M. Torga. Juridica 2015/**IX**, lk 624–635.

määratletud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis [2009/65/EÜ](#), ja alternatiivsed investeerimisfondid, nagu on määratletud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis [2011/61/EL](#).

1.4 Määruse sisuline kohaldamisala

Maksejõuetusmenetlused, mille suhtes uuesti sõnastatud maksejõuetusmäärust kohaldatakse on ammendavalt loetletud määruse lisas A. See tähendab, et maksejõuetusmenetlustele, mida määruses ei ole nimetatud, määrus ei kohaldu. Eesti puhul on selliseks menetluseks näiteks saneerimismenetlus. Määruse kohaldamiseks peab menetluses olema ka välismaine element.

Määrus ei reguleeri kõiki piiriülese maksejõuetusmenetlusega seotud küsimusi. Valdavalt on maksejõuetusmenetluste sisuline pool jäetud liikmesriikide reguleerida. Määrus reguleerib eelkõige küsimusi, mis seonduvad maksejõuetusmenetluste piiriüleste elementidega.

Määruse reguleerimisalasse kuulub sh esiteks rahvusvaheline kohtualluvus maksejõuetusmenetluste läbiviimiseks (kohtualluvus riigi sees on jäetud liikmesriikide endi otsustada). Maksejõuetusmenetluse algatamine kuulub määruse kohaselt selle liikmesriigi kohtu alluvusse, kus asub võlgniku põhihuvide kese. Samas on määruse kohaselt võimalik teatud tingimustel algatada maksejõuetusmenetlus ka liikmesriigis, kus võlgnikul on tegevuskoht. Olukorras, kus on algatatud või algatatakse põhimenetlus riigis, kus on võlgniku põhihuvide kese, on teised võlgniku tegevuskoha riigis algatatud menetlused teised maksejõuetusmenetlused. Määruses on reguleeritud ka teiseste maksejõuetusmenetluste sisu. Teisesel maksejõuetusmenetlusel on tagajärjed üksnes selles liikmesriigis asuval võlgniku varale. Lähtutakse modifitseeritud universaalsuse printsiibist, mille kohaselt toimub üks universaalse mõjuga maksejõuetusmenetlus ning teised maksejõuetusmenetlused on lubatud üksnes kindlaksmääratud juhtudel. Samuti on määruses reguleeritud kohtualluvus maksejõuetusmenetlusest tulenevate hagide rahvusvaheline kohtualluvus, mis on üldjuhul samas liikmesriigis, kus on algatatud maksejõuetusmenetlus.

Teiseks reguleerib määrus maksejõuetusmenetlusele kohalduvat õigust. Üldjuhul on selleks selle riigi õigus, kus maksejõuetusmenetlus on algatatud, kuid määrus sätestab sellest teatud erandeid.

Kolmandaks reguleerib määrus algatatud maksejõuetusmenetluse tunnustamist teistes liikmesriikides. Üldreeglina kuuluvad maksejõuetusmenetlused tunnustamisele automaatselt, ilma et teises liikmesriigis oleks vaja läbi viia mingi tunnustamismenetlus.

Neljandaks reguleerib määrus suhtlust ja infovahetust seoses piiriüleste maksejõuetusmenetlustega. Seda nii kohtute, pankrotihaldurite kui ka võlausaldajate osas. Määrusest tuleneb liikmesriikidele kohustus luua ja hallata registrit, milles avaldatakse teavet maksejõuetusmenetluste kohta. Määrus reguleerib ka kontsernide maksejõuetusmenetlusega seotud küsimusi, sh haldurite ja kohtute piiriüleste koostööd ning ette on nähtud ka eraldiseisev koordineerimismenetluse regulatsioon. Kontsernidega seotud küsimusi analüüsitakse kontsernide analüüsis (lähteülesande p 2.1.5).

2. Konkreetset uuesti sõnastatud maksejõuetusmenetluse määruse rakendamisega seotud küsimused

2.1 Riigisisene kohtualluvus

a) pankrotiasja kohtualluvus

Olukorras, kus maksejõuetusasi allub määruse kohaselt Eesti kohtule, ei reguleeri määrus riigisisest kohtualluvust. Seda peaks reguleerima Eesti õigus. Eestis reguleerib pankrotiasjade kohtualluvust PankrS § 4 lg 2, mille kohaselt pankrotiavaldis esitatakse kohtule võlgniku üldise kohtualluvuse järgi. TsMS¹² § 79 lg 1 kohaselt määratakse füüsilise isiku üldine kohtualluvus tema elukoha järgi ja juriidilise isiku üldine kohtualluvus tema asukoha järgi. TsMS § 79 lg 2 kohaselt, kui füüsilise isiku elukoht ei ole teada, võib tema vastu hagi esitada tema viimase teadaoleva elukoha järgi. Seega ei kattu Eesti

¹² Tsiviilkohtumenetluse seadustik ([TsMS](#)) – RT I 2005, 26, 197; RT I, 26.06.2017, 52.

kohtualluvuse regulatsioon määruse art 3 lg-s 1 sätestatud põhimenetluse kohtualluvuse regulatsiooniga. Määruse järgi määratakse põhimenetluse kohtualluvus selle järgi, kus on võlgniku põhihuvide kese. Sellest tulenevalt võib tekkida probleeme riigisisese kohtualluvuse määramisega olukordades, kus võlgniku põhihuvide kese on küll Eestis, aga võlgniku elu- või asukoht on mõnes teises riigis. Üldjuhul võiksid võlgniku põhihuvide kese ja tema elu- või asukoht kattuda, kuid võib esineda juhte, mil see nii ei ole. Samuti on erinev kohtualluvuse regulatsioon teiseste/territoriaalsete menetluste puhul. Määruse art 3 lg 2 kohaselt saab sellise menetluse algatada riigis, kus on võlgniku tegevuskoht.

Võimalikud lahendused:

1. Jätta kehtiv regulatsioon muutmata. Kohtualluvuse regulatsioon on jäänud uuesti sõnastatud määruses võrreldes varasema määrusega samaks. Seni pole peetud vajalikuks riigisisest kohtualluvust täpsemat reguleerida. Probleem kohtualluvuse määramisel on võimalik lahendada, kas tõlgendades määruses sisalduvaid rahvusvahelise kohtualluvuse sätteid ka siseriikliku kohtualluvust määravalt või alternatiivselt, et asi allub TsMS § 72 järgi Harju Maakohtule. Esimese lahenduskäigu valimise puhul on problemaatiline asjaolu, et tegelikult määrus ei reguleeri riigisisest vaid üksnes rahvusvahelist kohtualluvust. See tuleneb selgelt määruse põhjenduspunktist 26 ja art-st 3. UNCITRAL seadusandliku pankrotiõiguse juhise kohaselt peaks pankrotiasjade kohtualluvus selgelt määratletud olema¹³. Tõlgendus, mille puhul asi allub Harju Maakohtule, on ilmselt õiguslikult korrektne. Samas võib olukorras, kus võlgniku põhihuvide kese või tegevuskoht asub mõne teise kohtu tööpiirkonnas, olla otstarbekam lahendada asi selles kohtus.
2. Muuta pankrotiasjade kohtualluvuse regulatsiooni tervikuna selliselt, et kohtualluvuse määratlus kattuks määruses sätestatuga. Selle lahenduse poolt räägib asjaolu, et juhul, kui määrusest tulenev rahvusvahelise kohtualluvuse regulatsioon kattub riigisisese õigusega, on paremini tagatud ka määruse korrektne kohaldamine Eesti kohtutes. Isegi juhul, kui ekslikult jääb tähelepanuta asja piiriülene iseloom ja kohaldatakse EL-i õiguse asemel Eesti õigust, oleks tulemus õige. Samuti on UNCITRAL-i soovitustes märgitud, et kohtualluvuse määramise aluseks võiks olla võlgniku põhihuvide kese¹⁴. Selle lahenduse vastu räägib asjaolu, et piiriülese elemendiga maksejõuetusmenetlusi on tõenäoliselt oluliselt vähem kui piiriülese elemendita menetlusi. Seega muudetak üksnes väheste juhtude pärast seni toimunud ja sisseharjunud regulatsiooni. Samuti võib argumenteerida, et määruses kohtualluvuse alusena välja toodud võlgniku põhihuvide keskmee ja tegevuskoha määratlemine võib praktikas osutada keerulisemaks kui võlgniku elu- või asukoha kindlakstegemine.
3. Täiendada praeguseid pankrotiasjade kohtualluvuse sätteid regulatsiooniga puhuks, kui määruse järgi allub asi Eesti kohtule, kuid võlgnikul ei ole Eestis elu- või asukohta. Selle saaks lisada praegu PankrS §-s 4 sisalduvale kohtualluvuse regulatsioonile. Sisuliselt võiks see kattuda määruses sisalduvate kohtualluvuse määramise alustega. Seega võiks sätte sisu olla, et juhul, kui pankrotiasi, allub määruse art 3 lg 1 järgi eesti kohtule, kuid võlgniku üldine kohtualluvus ei ole Eestis, allub pankrotiasi kohtule, mille tööpiirkonnas on võlgniku põhihuvide kese ning kui asi allub Eesti kohtule määruse art 3 lg 2 alusel, siis kohtule, kus on võlgniku tegevuskoht. See lahendus tundub olevat parim. Põhimõtteliselt toob see kaasa p-s 2 väljapakutud lahenduse positiivsed tagajärjed, ilma negatiivse küljeta. Sarnaselt on küsimus lahendatud ka Saksamaa õiguses¹⁵. Siinjuures tuleb märkida, et kohtualluvuse regulatsioon

¹³ UNCITRAL Legislative [Guide](#) on Insolvency Law. New York: UNITED NATIONS, 2005, lk 43-44, rn 19 ja soovitus nr 13.

¹⁴ *Op cit* lk 41 ja 44.

¹⁵ Einführungsgesetz zur Insolvenzordnung vom 5. Oktober 1994 (BGBl. I S. 2911), das zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 5. Juni 2017 (BGBl. I S. 1476) geändert worden ist. ([EGInsO](#)) art 102c § 1.

Eesti ja saksamaa õiguses täielikult ei kattu. Kuigi Saksamaa pankrotiseaduse¹⁶ (InsO) § 3 lg 1 esimese lause määratleb pankrotiasja kohtualluvuse sarnaselt PankrS § 4 lg-ga 2, sätestab teine lause erinormi, mille kohaselt kui võlgniku iseseisva majandustegevuse kese on mõnes teises kohas, tuleb kohtualluvuse määramisel lähtuda sellest. Seega on Saksamaa riigisisese kohtualluvuse normid oma sisult lähedasemad maksejõuetusmenetluse määramises sätestatud, kui PankrS-s sätestatud kohtualluvuse regulatsioon.

Selleks, et kohtul oleks lihtsam lahendada kohtualluvuse küsimus, tuleks PankrS-s sätestada kohustus pankrotiavalduses kohtualluvust põhjendada. Ära peaks olema näidatud ka see, kas soovitakse määruse art 3 lg 1 mõttes põhimenetluse või art 3 lg 2 mõttes territoriaalse/teisese menetluse algatamist¹⁷. Määruse põhjenduspunkt 32 kohaselt peaks kohus juhul, kui on alust kahelda kohtualluvuses, paluma võlgnikul esitada lisatõendeid oma väidete kinnituseks ja, kui maksejõuetusmenetluse suhtes kohaldatav õigus seda võimaldab, andma võlgniku võlausaldajatele võimaluse esitada oma seisukohti kohtualluvuse küsimuses. Saksamaa õiguses on sellest tulenevalt kehtestatud täiendavad nõuded võlgniku pankrotiavaldusele, kus tuleb kahtluse korral võlgnikul välja tuua asjaolud, millest nähtub kohtualluvus¹⁸. Samas on kohtul kohustus kontrollida kohtualluvust nii võlgniku kui ka võlausaldaja pankrotiavalduse alusel. Seega peaks olema vajalik panna kohtualluvuse põhjendamise kohustus ka võlausaldaja pankrotiavaldusele. Põhjendamiskohustus peaks seisnema kohustuses välja tuua asjaolud, millest kohtualluvus tuleneb, st põhimenetluse algatamise taotluse korral asjaolud, millest nähtub, et võlgniku põhihuvide kese määruse art 3 lg 1 mõttes asub Eestis, ja territoriaalse/teisese menetluse korral, et võlgnikul on Eestis määruse art 3 lg 2 ja art 2 p 10 mõttes tegevuskoht. Võlausaldajate ärakuulamise võimalus enne asja menetluse võtmist, sh kohtualluvuse küsimuses, tuleneb Eesti õiguses TsMS § 372 lg-st 3 koostoimes § 477 lg-ga 1.

b) pankrotiasjaga seotud hagide kohtualluvus

Määrus reguleerib rahvusvahelist kohtualluvust ka muude hagide osas, mis tulenevad otseselt maksejõuetusmenetlusest või on sellega tihedalt seotud. Määruse art 6 lg 1 kohaselt alluvad need hagid üldjuhul selle liikmesriigi kohtule, kelle territooriumil on algatatud maksejõuetusmenetlus art 3 kohaselt. Eesti õiguses reguleerib selliste hagide kohtualluvust PankrS § 106 lg 4 ja TsMS § 98¹. Mõlemad sätted annavad võimaluse pankrotimenetlusega seotud hagid esitada pankrotiasja menetlevale kohtule. Seega ei tohiks olukorras, kus pankrotimenetlus on juba Eestis algatatud, nimetatud hagide riigisisese kohtualluvuse määratlemisel probleeme tekkida ja olemasolevat regulatsiooni määruse rakendamiseks muuta vaja ei ole. Siiski esineb nende kohtualluvuse sätete osas kaks probleemkohta, mille lahendamiseks võib kehtiva õiguse muutmise olla vajalik.

Esiteks on PankrS § 106 lg 4 ja TsMS § 98¹ lg 1 teine lause omavahel vastuolus. Esimene sätestab nõude tunnustamise hagide puhul erandliku kohtualluvuse pankrotiasja läbivaatavale kohtule, samas kui teine sätestab valikulise kohtualluvuse. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku kommentaarides on asutud seisukohale, et kohaldada tuleks PankrS § 106 lg-t 4 kui erisätet¹⁹. Samas võib argumenteerida, et kuna mõlema sätte detailsuseaste on sama, ei saa neil olla üld- ja erinormi vahekorda, vaid kohaldada tuleks hilisemat seadust, st TsMS § 98¹²⁰. Segaduse vältimiseks on aga ilmselt asjakohane selgelt määratleda, kas pankrotimenetlusega otseselt seotud hagide kohtualluvus peaks olema valikuline või erandlik.

¹⁶ Insolvenzordnung vom 5. Oktober 1994 (BGBl. I S. 2866), die zuletzt durch Artikel 24 Absatz 3 des Gesetzes vom 23. Juni 2017 (BGBl. I S. 1693) geändert worden ist ([InsO](#))

¹⁷ Sarnasel seisukohal *op cit* S. Viimsalu. *Juridica*, 2008/**VI**, lk 420.

¹⁸ EGI_{InsO} art 102c § 5.

¹⁹ V. Kõve jt. *Tsiviilkohtumenetluse seadustik I I-V osa (§d 1-305) kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Juura, 2017. § 98¹ komm 3.1.c, lk 506.

²⁰ Sarnases olukorras on sellisele seisukohale asunud Riigikohus 17. juuli 2009. a otsuses põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr [3-4-1-6-09](#). Selles asjas oli küsimus, kas kohaldada tuleb halduskohtumenetluse seadustikku, mille kohaselt määruskaebuse esitamine oli riigilõivuvaba või riigilõivuseadust, mille kohaselt määruskaebuselt tuli tasuda riigilõivu. Riigikohus ei pidanud seda üld- ja erinormi vahekorraks, vaid leidis, et kohaldada tuleb hilisemat seadust.

Teiseks võiks kaaluda lisada PankrS § 4 viide TsMS § 98¹ regulatsioonile või üldisemalt TsMS kohtualluvuse sätetele. Seda lähtuvalt UNCITRAL seadusandliku pankrotiõiguse juhise §-s 19 sisalduvatest soovitudest, kus on leitud, et selline regulatsioon tagaks menetlusosaliste jaoks regulatsiooni läbipaistvuse ja lihtsuse²¹. Kui otsustada PankrS § 106 lg-s 4 sisalduva regulatsiooni säilitamise kasuks võiks kaaluda, kas võiks olla otstarbekam paigutada see säte samuti PankrS § 4, et kõik PankrS kohtualluvuse sätted oleksid leitavad ühest kohast.

c) küsimused seoses teises liikmesriigis tehtud pankrotiasja kohtualluvust puudutava kohtulahendiga

Olukorras, kus teises liikmesriigis on algatatud maksejõuetusmenetluse põhimenetlus art 3 lg 1 kohaselt, tuleb seda määruse art 19 kohaselt Eestis tunnustada ning välistatud on seega teise liikmesriigi kohtualluvuse kontroll ja seega Eestis põhimenetluse algatamine. Seda põhimõtet on kinnitanud ka Euroopa Kohus²². Sellises olukorras tuleb Eestis põhimenetluse algatamisest keelduda TsMS § 371 lg 1 p-de 2 ja 5 alusel. Võrdlusena võib välja tuua, et Saksamaal on riigisisese seaduses vastav regulatsioon eraldi üle korratud²³. Siiski tundub, et Eesti kehtiv õigus on selles küsimuses piisavalt selge ja kehtiva õiguse täiendamine ei ole vajalik.

Kui Eestis on võimalik algatada teisene menetlus, tekib küsimus, kas ja millistel tingimustel saab sellises olukorras teisese menetluse algatada. Seda võib olla vajalik reguleerida. Võrdlusena võib välja tuua, et Saksamaal toimub teisese menetluse algatamine automaatselt, kui eeldused selleks on täidetud²⁴. Saksamaa lahendus ei pruugi olla aga otstarbekas, sest teisese menetluse õiguslikud tagajärjed on põhimenetluse omadest erinevad. Kehtivat õigust võiks täiendada ja sätestada, et kohtul on kohustus sellisel juhul küsida pankrotiavalduse esitanud menetlusosalise seisukohta menetluse jätkamise kohta ning üksnes juhul, kui menetlusosaline soovib teisese menetluse algatamist ning määruse art 3 lg 2 eeldused sellise menetluse algatamiseks on täidetud, algatab kohus teisese menetluse. Selliselt saab vältida asjatult teisese menetluse algatamist, kui pankrotiavalduse esitanud isik peab võimalikuks oma huvide kaitse kas teises liikmesriigis algatatud põhimenetluses või leiab, et teisese menetluse algatamine ei ole muul põhjusel tema huvides.

Tähelepanu tuleb pöörata asjaolule, et määruse art 19 lg 1 eestikeelses tekstis sisalduvat sõna jõustunud ei saa tõlgendada lähtudes siseriiklikus õiguses lahendi jõustumise sätetest. Pigem on määruse eestikeelne sõnastus selles osas eksitav. Kui vaadata nt määruse saksa- ja inglisekeelset sõnastust, siis seal kasutatud terminetest (*becomes effective, wirksam ist*), saab järeldada, et tunnustamisele kuuluvad maksejõuetusmenetlust algatavad kohtulahendid alates sellest hetkest, kui neil on õiguslik toime²⁵.

Teine küsimus, mille reguleerimist võiks kaaluda, on olukord, kus mõne teise liikmesriigi kohus on keeldunud põhimenetluse algatamisest viitega sellele, et võlgniku põhihuvide kese asub Eestis. Määrusest ei tulene selgelt, et selline teise liikmesriigi kohtulahend oleks kohtualluvuse osas Eestile siduv. Võrdlusena võib välja tuua, et saksa õiguse kohaselt ei ole kohtul õigus keelduda asja menetlemisest põhjendusel, et kohtualluvus on teises liikmesriigis²⁶, kus regulatsiooni mõte on vältida võimalikke kohtualluvuse lünki²⁷. Sarnane regulatsioon on Eesti õiguses ette nähtud riigisiseste kohtualluvusvaidluste puhuks TsMS § 76 lg-s 4. Regulatsioon kaitseb isikute õigust kohtusse pöörduda, et see ei saaks kahjustada, kui ükski kohus asja ei menetle. Kohtualluvuse regulatsiooni lünkade

²¹ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, lk 43.

²² Euroopa Kohtu 2. mai 2006. a otsus asjas nr [C-341/04 Eurofood IFSC Ltd](#), p 44.

²³ EGInsO art 102c § 2 lg 1.

²⁴ *Op cit*

²⁵ P. Mankowski jt. EulnsVO 2015 Europäische Insolvenzverordnung 2015 Kommentar. München: C. H. Beck, 2016. Art. 19 Rn. 15; *op cit* S. Viimsalu. [Doktoritöö](#), lk 37–38.

²⁶ EGInsO art 102c § 2 lg 2.

²⁷ H.-P. Kirchhof jt. Münchener Kommentar zur Insolvenzordnung. München: C. H. Beck, 2014. EGInsO Art. 102 § 3 rn 15–16.

ärahoidmiseks võivad olla täiendused mõistlikud ja vajalikud. Seejuures tuleb aga tähelepanu pöörata küsimusele, kas määrus selliseid täiendusi võimaldab. Nimelt on määruses selgelt rõhutatud õige kohtualluvuse määramise olulisust (nt pp 33). Vägagi küsitav oleks täienduste kooskõla määrusega, kui selle tulemusena peaks kohus menetlema asja, mille puhul võlgniku põhihuvide kese ilmselgelt ei asu Eestis. Seega võiks põhimenetluse algatamisest keeldumisel kehtiva õiguse täiendamine olla mõistlik, kuid kuna see võib viia tulemuseni, kus Eesti kohus peaks menetlema asja, mis Eestile ei allu, ei ole põhimenetluse algatamisest keeldumise juhtude jaoks täienduste tegemine ilmselt otstarbekas.

d) Kohtualluvuse kontrollimine ja kohtualluvuse tõttu menetluse algatamise vaidlustamine

Määruse art-s 5 on ette nähtud võlgniku ja iga võlausaldaja õigus vaidlustada maksejõuetuse põhimenetluse algatamine rahvusvahelise kohtualluvuse puudumise tõttu. Määruse art 2 lg p 7 ii ja p 5 kohaselt saab maksejõuetuse põhimenetluse algatamiseks pidada Eesti õiguse kohaselt ajutise pankrotihalduri nimetamist, kuna ajutine pankrotihaldur on nimetatud määruse lisas B²⁸. Arvestades asjaolu, et kehtiva PankrS järgi ajutise pankrotihalduri määramise peale kaebust esitada ei saa (v.a halduri isikuga seoses PankrS § 22 lg 6), võiks kaaluda määruse art 5 kattuva sõnastusega, st rahvusvahelise kohtualluvuse tõttu määruskaebuse esitamist võimaldava vaidlustamissätte lisamist PankrS-s ajutise halduri määramise regulatsiooni juurde. Säte oleks küll sisuliselt üksnes informatiivse tähendusega, kuna kaebeõigus tuleneb nagunii määrusest, kuid arvestades PankrS §-s 5 sätestatud, oleks siiski vajalik.

Problemaatiline on sellise kaebeõiguse puhul asjaolu, et ajutise halduri nimetamise staadiumis ei ole tõenäoliselt kõik võimalikud võlausaldajad teada, eriti kui nad asuvad välisriigis. Seetõttu ei ole neile ilmselt võimalik ajutise halduri määramise määrust kätte toimetada. Kui lähtuda määruskaebuse esitamise tähtaegade arvutamisel TsMS § 661 lg-s 2 sätestatud üldreeglist, kaasneks seega paratamatult risk, et ajutise halduri määramist võidakse vaidlustada pika aja jooksul pärast määruse tegemist. Kuivõrd maksejõuetusmäärusest tuleneb ka Eestile kohustus pidada registrit, kus avaldatakse teave maksejõuetusmenetluste kohta, võiks kaaluda määruskaebuse esitamise tähtaja kulgemise sidumist vastava menetluse kohta registris info avaldamisega. Sellise täienduse kasuks räägib asjaolu, et registris avaldatavas teates tuleb mh märkida kohus, kuhu määruse art 5 järgi kaebus esitada, samuti kaebuse esitamise tähtaeg või viide selle tähtaja arvutamise kriteeriumidele. Võrdlusena võib välja tuua, et sarnaselt on kehtivas õiguses reguleeritud näiteks pankrotimääruse peale määruskaebuse esitamine (PankrS § 32) ja määruskaebuse esitamine määruse peale, millega lõpetatakse menetlus raugemise tõttu (PankrS § 29 lg 7). Kuna menetlusosalised võivad asuda välisriigis, võiks kaaluda määruskaebuse esitamiseks tavapärasest 15 päevast pikema tähtaja andmist. Tähtaeg ei tohiks olla seejuures küll ka liiga pikk, sest vastasel juhul ohustaks see pankrotimenetluse kiiret läbiviimist. Sarnaselt § 22 lg-ga 6 ja §-le 31 lg-le 8 tuleks sätestada, et ajutise halduri määramise määruse võimalik tühistamine ei mõjuta ajutise halduri tehtud või tema suhtes tehtud toimingute kehtivust.

e) kohtualluvus seoses määruse art 36 alusel antava kinnitusega

Määruse art 36 lg 1 sätestab pankrotihaldurile võimaluse anda teisese maksejõuetuse vältimiseks kinnituse. Art 36 lg-d 7–10 annavad selles liikmesriigis asuvatele võlausaldajatele, kellele kinnitus on antud, erinevad õiguskaitsevahendid, mille hulgas on ka pöördumine kohtu poole. Selleks, et tagada selgus, millisesse kohtusse tuleb pöörduda, kui vaidlus allub määruse järgi Eesti kohtutele, tuleks seda küsimust reguleerida.

Määruse art 36 lg 7 võimaldab jaotamise vaidlustada, et taotleda jaotamist kooskõlas kinnituse ja kohaldatava õigusega. Sisuliselt on tegemist õigusega jaotusettepanek vaidlustada. Maksejõuetusmäärus ise täpsemat vaidlustamiskorda ette ei näe. Arvestades asjaolu, et PankrS-s on jaotusettepaneku vaidlustamine reguleeritud, peaks jaotusettepaneku vaidlustamisele ette nähtud

²⁸ Sarnane seisukoht Mankowski/Müller/Schmidt/Müller, 1. Aufl. 2016, EuInsVO 2017 Art. 19 rn 7–9.

menetlusnõuded kohalduma ka määruse art 36 lg 7 järgse vaidlustamise puhul. Seega ei ole määruse rakendamiseks täiendavat regulatsiooni vaja kehtestada.

Määruse art 36 lg 8 kohaselt võivad kohalikud võlausaldajad pöörduda selle liikmesriigi kohtusse, kus on algatatud maksejõuetuse põhimenetlus, et nõuda maksejõuetuse põhimenetluse pankrotihaldurilt mis tahes sobivate abinõude võtmist, mis on kättesaadavad maksejõuetuse põhimenetluse algatanud riigi õiguse kohaselt ja tagavad vastavuse antud kinnitusele. Sellise nõude siseriiklikuks kohtualluvuseks on mõistlik määrata pankrotiasja läbivaatav kohus.

Määruse art 36 lg 9 kohaselt võivad kohalikud võlausaldajad pöörduda ka selle liikmesriigi kohtusse, kus oleks võinud algatada teisese maksejõuetusmenetluse, et nõuda kohtult selliste ajutiste abinõude või kaitseabinõude võtmist, mis taganuks, et pankrotihaldur tegutseb vastavalt antud kinnitusele. Võlausaldajad pöörduvad sel juhul kohtusse olukorras, kus maksejõuetusmenetlust selles riigis ei toimu, aga art 3 lg 2 kohaselt oleks võinud toimuda. Sellises olukorras oleks mõistlik, et nimetatud nõue tuleks esitada kohtusse, kus menetluse oleks saanud Eestis algatada. Võrdlusena võib välja tuua, et sarnase lahenduse kasuks on otsustatud Saksamaal²⁹.

Määruse art 36 lg 10 kohaselt vastutab pankrotihaldur igasuguse kahju eest, mida kohalikud võlausaldajad kannavad seetõttu, et pankrotihaldur ei ole järginud käesolevas artiklis sätestatud kohustusi ega nõudeid. Nimetatud sätte alusel esitatud nõue, on nõue pankrotihalduri vastu, mille siseriiklik alluvus tuleb vajadusel TsMS §-st 98¹ (vt eespool pankrotiasjaga seotud hagide kohtualluvus).

Tulenevalt PankrS § 3 lg 2 kolmandast lausest tulenevalt peaks määruse art 36 lg-tes 8 ja 9 sätestatud asjad lahendatama hagita menetluses. Selline lahendus on mõistlik ning kehtivat seadust selles osas muuta ei ole vaja. Määruse art 36 lg 10 sätestab halduri vastutuse aluse ning see on võrreldav PankrS § 24 lg-s 1 ja § 63 lg-s 1 toodud ajutise halduri ja halduri vastutusega, st tegemist on hagimenetluses esitatava võlausaldaja nõudega halduri vastu.

f) Määrusele viitamine seadustes

TsMS § 70 lg-s 4 on toodud nimekiri Euroopa Liidu määrustest, mis reguleerivad rahvusvahelist kohtualluvust. Kuna ka maksejõuetusmäärus sinna kuulub, tuleks see TsMS § 70 lg-sse 4 lisada. Kaaluda võib, kas viide maksejõuetusmäärusele võiks selguse huvides olla ka PankrS §-s 4. siinjuures võib välja tuua küll selle, et täiendus saaks olla üksnes informatiivne, sest määrus kohaldub ja on ülimuslik sõltumata sellele viitamisest. Teistes sätetes olevad viited määrusele võivad juba tagada normiadressaatide piisava teadlikkuse määrusest. Seetõttu ei ole täiendus tingimata vajalik.

2.2 Teabe avaldamine maksejõuetusmenetlusega seoses, sh maksejõuetusregister

a) maksejõuetusregistri loomine

Määruse art 24 lg 1 kohustab liikmesriike sh Eestit looma ja haldama registreid milles avaldatakse teavet maksejõuetusmenetluste kohta. Määruse kohaselt jõustub art 24 lg 1 26. juunist 2018, st selleks ajaks peaks olema loodud määruse nõuetele vastav register. PankrS-s on reguleeritud pankrotimenetluse kohta info avaldamine väljaandes Ametlikud Teadaanded. PankrS § 33 kohaselt on kohtul kohustus avaldada pankrotiteade, milles märgitakse pankroti välja kuulutanud kohtu nimi, otsuse tegemise kuupäev ja kellaaeg, andmed võlgniku ja halduri kohta, ettepanek võlausaldajatele oma nõuete esitamiseks ja nõuete esitamise tähtaeg ning võlausaldajate esimese üldkoosoleku toimumise aeg ja koht. Pankrotiteates tuleb märkida nõude tähtaegselt esitamata jätmise tagajärjed. Lisaks on kohtul või pankrotihalduril kohustus/õigus avaldada Ametlikes Teadaannetes muid

²⁹ EGI_{ns}O art 102c § 21 lg 2.

pankrotimenetlusega seotud teateid³⁰. Õiguskirjanduses on avaldatud arvamust, et Ametlikud Teadaanded ongi määruse mõttes maksejõuetusregistriks³¹.

Praegune regulatsioon ei ole siiski täielikult määruse nõuetele vastav. Nagu eespool välja toodud, saab määruse mõttes pankrotimenetluse algatamiseks lugeda juba ajutise halduri nimetamist. Seega tuleks teade avaldada juba pärast ajutise halduri määramist, mitte alles pankroti väljakuulutamisel. Samuti ei sisalda PankrS § 33 lg 2 kõiki määruse art-s 24 sätestatud andmeid, mida määruse kohaselt tuleb registris avaldada. PankrS § 33 lg-st 2 on puudu järgmised määruse art 24 lg-s 2 nimetatud andmed: kohtuasja number (p b), kas menetluse algatamise pädevus põhineb määruse art 3 lg-l 1, 2 või 4 (p d) ja millises kohtus saab vaidlustada menetluse algatamis määruse art 5 kohaselt. Samuti ei ole PankrS-s täpsustatud, millised andmed võlgniku ja halduri kohta tuleb avaldada. Praktikas ei avaldata võlgniku kohta kõiki määruse art 24 lg 2 p-des e ja f nimetatud andmeid.

Kuivõrd määruse mõttes on menetluse algatamise hetkeks juba ajutise halduri määramine, ei avaldata ka seda kuupäeva. Samuti ei avaldata alati menetluse lõpetamise kuupäeva. Selleks, et tagada määruse art 24 lg 2 p-s d sätestatud info avaldamine, peaks kohus ajutise halduri määramisel märkima, millise menetlusega määruse art 3 mõttes tegemist on, st mille alusel leiab kohus, et asi allub Eesti kohtule. Kohustus põhjendada kohtualluvust tuleneb määruse art 4 lg 1 teisest lausest. Kuivõrd selline kohustus tuleneb määrusest, ei ole seda PankrS-s iseenesest vaja dubleerida. Kaaluda võiks, kas täiendus oleks siiski vajalik kohtute teadlikkuse tagamiseks.

Oluline on märkida, et maksejõuetusregister peab tulevikus olema määruse art 25 kohaselt ühildatav Euroopa e-õiguskeskonna portaaliga. Samas täpsemad nõuded selleks kehtestab Komisjon art 25 lg 2 kohaselt hiljemalt 26. juuniks 2019.

Võimalikud lahendused on seega järgmised:

- Täiendada Ametlikes teadaannetes avalikustatava teabe osas kehtivat õigust või
- Luua uus register. Arvestades asjaolu, et mitmed huvigrupid (nt KTK, EAS jt) avaldasid arvamust, et vaja oleks luua ühtne register, kuhu oleks operatiivselt koondatud info nii Eestisest kui piiriüleste maksejõuetusmenetluste kohta, võib pooldada uue registri loomist.
 - Sel juhul tuleks lisaks määruse rakendamiseks täiendavate avaldamisaluste kehtestamisele, asendada PankrS-s viited Ametlikele Teadaannetele viidetega uuele registrile.
 - Sellise registri loomisel saaks parandada ka info liikumist menetlusosalistele, luues näiteks võimaluse, et menetlusosalised, kes on enda kontaktandmed avaldanud saaksid registris nendega seotud menetluse kohta andmete avaldamisel selle kohta automaatse teavituse. Arvestades asjaolu, et KTS³² § 78 p 13 kohaselt on Kohtutäiturite- ja Pankrotihaldurite Koja ülesandeks, mh pankrotihaldurite tööks vajalike infosüsteemide arendamine ja haldamine, võiks kaaluda registri loomist Koja juurde.

b) Füüsiliste isikute kohta andmete avaldamine

Määruse art 24 lg 4 kohaselt ei ole liikmesriikidel kohustust lisada maksejõuetusregistritesse teavet iseseisva äri- või kutsetegevusega mitte tegelevate füüsiliste isikute kohta. Seda tingimusel, et välisriikides asuvaid võlausaldajaid teavitatakse kohtualluvuse vaidlustamise võimalusest. Sel juhul ei mõjuta maksejõuetusmenetlus nende võlausaldajate nõudeid, kellele teadet ei saadeta.

Kehtiv õigus ei erista pankrotiteate avaldamisel juriidilisest isikust ja füüsilisest isikust võlgnikke. Samuti on isiku püsiv maksejõuetus on piisavalt oluline asjaolu, millest teised isikud, kes näiteks võlgnikuga tehinguid sooviksid teha, peaksid teadma. Sellest lähtuvalt võiks avalik huvi maksejõuetute

³⁰ PankrS § 17 lg 2, § 21 lg 1, § 29 lg 4, § 34 lg 2, § 79 lg 4, § 143 lg 5, § 145 lg 5, § 161 lg 1, § 163 lg-d 1 ja 7, § 175 lg 7, § 177 lg 5, § 183 lg 5, § 190 lg 8.

³¹ *Op cit* K. Jürgenson. M. Torga. *Juridica*, 2015/*IX*, lk 634.

³² Kohtutäituri seadus ([KTS](#)) – RT I 2009, 68, 463; RT I, 26.06.2017, 59.

isikute info avalikustamiseks kaaluda üles võlgnike huvi isikuandmete kaitsele. Seega ei ole määruses võimaldatud erandi kohaldamine põhjendatud. Erandi kohaldamine vähendaks selgust pankrotimenetluse tagajärgede osas. Näiteks ei puuduta võlgniku pankrotimenetlus võlausaldajaid, kes ei ole pankrotivõlausaldajad. Küll aga tuleks sätestada, et nimetatud andmete avalikustamine lõpetatakse pärast pankrotimenetluse lõppu, kui isiku õigus ise tehinguid teha ei ole enam piiratud.

Määruse art 27 lg-d 3 ja 4 võimaldavad liikmesriikidel piirata ligipääsu registris olevale füüsiliste isikute informatsioonile, kui nende isikute maksejõuetus ei ole seotud nende majandustegevusega. Ametlikes Teadaannetes avaldatava info osas kehtivas õiguses juurdepääspiiranguid ei ole. Samuti ei toonud huvigrupid välja, et piirangud oleksid vajalikud. Seetõttu ei ole ka füüsiliste isikute andmetele juurdepääsu piiramise erandite sätestamine vajalik. Küll aga oleks ilmselt mõistlik määruse art 24 lg 2 p f kohaselt avaldada füüsilisest isikust võlgniku postiaadressi asemel tema sünnikoht ja sünnikuupäev. Arvestades asjaolu, et määruse art 24 lg 2 p f eesmärk on võlgniku tuvastamine³³, tagab see nimetatud eesmärgi saavutamise ning kahjustab vähem võlgniku õigust isikuandmete kaitsele.

Määruse VI peatükk sätestab andmekaitseõuded seoses määruse alusel toimuva isikuandmete töötlemisega, eelkõige seoses maksejõuetusregistriga. Liikmesriikides kohaldatakse isikuandmete töötlemisele [direktiivi 95/46/EÜ](#) siseriiklikke sätteid (art 78 lg 1). Art 79 lg 1 kohaselt tuleb Euroopa Komisjoni teavitada registri vastutavast töötlejast. Ametlike Teadaannete vastutav töötleja on sätestatud RTS³⁴ § 13 lg 4 järgi kehtestatud Ametlike Teadaannete põhimääruse § 2 lg-s 1. Määruse art 79 lg-test 2 ja 3 tulenevad liikmesriikidele ka kohustused tagada andmete turvalisus ning hoitavate andmete õigsus ja ajakohasus. Art 79 lg-st 5 tulenev kohustus teavitada andmesubjekte sellest, millise ajavahemiku jooksul on maksejõuetusregistrites säilitatavad isikuandmed kättesaadavad. Sätted rõhutavad vajadust reguleerida selgelt ja mõistlikult andmete avalikustamise tähtaeg. Sobilik tähtaeg võiks olla mõistlik aeg pankrotimenetluse lõppemisest.

c) Teises liikmesriigis toimuva maksejõuetusmenetluse kohta teabe avaldamine Eestis

Määruse art-d 28 ja 29 seavad pankrotihaldurile või vara käsutusõiguse säilitanud võlgnikule osalt kohustuse ja annavad osalt õiguse nõuda maksejõuetusmenetluse kohta andmete avaldamist nii teiste liikmesriikide maksejõuetusregistrites kui ka muudes avalikes registrites (kinnistusraamat, äriregister vms). PankrS-s on võrreldavate vana maksejõuetusmenetluse määruse sätetest tulenevate kannete tegemine täpsustatud § 33 lg-s 5, § 39 lg-s 2, § 40 lg-s 2 ja § 41 lg-s 1. Seoses uue määruse jõustumisega, tuleks nimetatud sätteid üle vaadata, täiendada viidetega uuele määrusele ning viia uue määrusega vastavusse ka sätete sõnastus. Sisulisi muudatusi ei ole vaja teha. Põhjendatud on registrikannete tegemine üksnes põhimenetluse algatamisel määruse art 3 lg 1 alusel. Teisestel menetlustel on üksnes territoriaalne mõju riigi, kus menetlus toimub riigis, seetõttu ei saa need kaasa tuua võlgnikule Eestis asuva vara käsutamise keeldu.

d) Võlausaldajate teavitamine ja nõuete esitamine

Määruse art 54 lg 1 kohaselt peab kohus või pankrotihaldur kohe pärast maksejõuetusmenetluse algatamist liikmesriigis teavitama teadaolevaid teistes liikmesriikides asuvaid võlausaldajaid. Teavituse sisu miinimumstandard on välja toodud art 54 lg-tes 2 ja 3. Teavitamise eesmärk on tagada välisriigi võlausaldajate teadlikkus nõuete esitamise tähtaegadest ja korrast. Eesti õiguses on võlausaldajate teavitamine reguleeritud PankrS §-s 34. Kui üldjuhul tuleneb sealt pankrotihalduri kohustus teavitada teadaolevaid võlausaldajaid, siis lg 2 kohaselt sellist kohustust ei ole juhul, kui teadaolevaid võlausaldajaid on üle 50. Määrus sellise erandi tegemist teistes liikmesriikides asuvate võlausaldajate suhtes ei võimalda. Iseenesest on võimalik ka PankrS § 34 lg 3 teist lauset tõlgendada selliselt, et teises EL-i liikmesriigis asuvaid võlausaldajaid tuleb igal juhul teavitada. Samas on sätte sõnastus mitmeti mõistetav ning sellest võib aru saada ka selliselt, et esimeses lauses toodud reegel pandiga tagatud võlausaldajate teavitamise kohta kehtib ka juhul, kui need võlausaldajad asuvad mõnes teises EL

³³ Mankowski/Müller/Schmidt/Müller, 1. Aufl. 2016, EulnsVO 2017 Art. 24 rn 13–15.

³⁴ Riigi Teataja seadus ([RTS](#)) – RT I 2010, 19, 101; RT I, 03.03.2017, 23.

liikmesriigis. Kuigi nõue teistes liikmesriikides asuvaid võlausaldajaid isiklikult teavitada tuleneb otse määrusest, tuleks siiski kaaluda selguse mõttes ka PankrS § 34 täpsustamist ja näha selgelt ette pankrotihalduri kohustus teavitada igal juhul isiklikult teises EL-i liikmesriigis asuvaid teadaolevaid võlausaldajaid. Samuti peaks kehtivas õiguses olema viide sellele, et teavitus peab sisaldama igal juhul määruse art-s 54 nimetatud teavet.

Problemaatiline on siinjuures asjaolu, et määrus nõuab võlausaldajate teavitamist kohe pärast menetluse algatamist, mis on pankrotimenetluse korral ajutise halduri määramine. PankrS § 34 sätestab aga teavitamiskohustuse alles pärast pankrotimääruse tegemist. Võlausaldajate teavitamise kohustuse täitmine enne pankrotimääruse tegemist võib olla keeruline. Nimelt ei ole ajutise halduri nimetamisel kindel pankroti väljakuulutamise aeg, st nõuete esitamise tähtaeg. Selge ei ole isegi see, kas pankrot ka välja kuulutatakse, st kas üldse nõudeid on vaja esitada. võlausaldajate isikud võivad selguda suures osas alles ajutise halduri tegevuse käigus. Siiski tuleks määrusest lähtudes võlausaldajaid teavitada juba ajutise halduri nimetamisel. Määruse art 54 lg-s 3 kehtestatud teatise vormis³⁵ on võimalik märkida, et nõuded tuleb esitada hiljem. Hiljem tuleks saata uus teatis juhustega nõude esitamiseks. Kehtivat õigust tuleks täiendada ajutisele halduri kohustusega teavitada teadaolevaid teiste EL liikmesriikides võlausaldajaid menetluse algatamisest viitega, et nõuded võidakse paluda esitada hiljem eraldi teatisega. Pärast pankrotimääruse tegemist saab pankrotihaldur saata välja samadele võlausaldajatele teise teate. Kui vahepeal on selgunud täiendavaid EL liikmesriikide võlausaldajaid, saab neile saata esmase teate, kus on märgitud ka nõuete esitamise kord.

Määruse art 55 lg 5 kohaselt võivad võlausaldajad nõudeid esitada igas liidu institutsioonide ametlikus keeles. Samas on kohtul, pankrotihalduril või vara käsutusõiguse säilitanud võlgnikul õigus nõuda võlausaldajalt tõlget menetluse algatanud riigi ametlikus keeles /.../ või muus keeles, mille kõnealune riik on märkinud talle vastuvõetava keelena. Määrus näeb ette üksnes õiguse, mitte kohustuse tõlget nõuda. Kuivõrd PankrS § 93 lg 1 järgi tuleb nõuetest teatada pankrotihaldurile, on pankrotihalduril võimalik kaaluda, kas ta nõuab tõlget või mitte. Eelkõige saab pankrotihaldur lähtuda sellest, kas talle on nõue esitatud keeles arusaadav. Kaaluda võib võimalust, et nõudeid saaks esitada ka inglise keeles. Kui haldur võlausaldajalt tõlget nõuab, saaks võlausaldaja esitada enda nõudeavalduse tõlke eesti keele asemel inglise keeles. See koormaks küll inglise keelt mittevaldavaid haldureid tõlkekuludega, kuid võib olla teiste riikide võlausaldajate huve arvestades mõistlik. Praktilisest aspektist võib välja tuua, et teises liikmesriigis asuval võlausaldajal ei pruugi eesti keeld valdavalt tõlki olla võimalik leida. Võlausaldaja kohustus tõlkida nõudeavaldus eesti keelde oleks tõenäoliselt keerulisem ja koormavam kui pankrotihalduri kohustus tõlkida vajadusel avaldus inglise keelest eesti keelde.

2.3 Teisene/territoriaalne maksejõuetusmenetlus

a) teisese/territoriaalse maksejõuetusmenetluse algatamine

Määruse art 3 lg 2 võimaldab olukorras, kus võlgniku põhihuvid kese asub teise liikmesriigi territooriumil algatada liikmesriigis maksejõuetusmenetluse juhul, kui liikmesriigis asub võlgniku tegevuskoht. Määruse art 3 lg-s 4 sätestatud tingimustel saab sellise menetluse algatada ka enne põhimenetluse algatamist (teisene/territoriaalne maksejõuetusmenetlus). Mõlemal juhul on menetlus piiratud võlgniku varaga, mis asub selle liikmesriigi territooriumil. Eesti pankrotiseadus sellist territoriaalselt piiratud menetlust ei tunne. Samas on teisese maksejõuetusmenetlusega seotud erisused reguleeritud suures osas määrusega, mis on otsekohalduv ja mille ümberkirjutamine Eesti seadustesse ei ole tervikuna vajalik. Kaaluda võiks siiski teatud muudatuste vajalikkust, kas siis osas, milles määruses on jäetud mõni küsimus riigisisese õiguse lahendamata või kus sätted PankrS-s aitaksid tagada menetlusosalistele õigusselguse.

Nagu eelnevalt välja toodud, saab määruse mõttes maksejõuetusmenetluse algatamiseks pidada Eesti õiguses juba ajutise pankrotihalduri nimetamist. PankrS § 15 lg-s 1 on kohtule ajutise halduri nimetamiseks kehtestatud suhteliselt lühikesed tähtajad. Võlgniku õigus olla ära kuulatud on selles

³⁵ Internetis [teatis](#).

menetluse staadiumis tagatud PankrS § 16 lg 1 järgi võimalusega osaleda ajutise halduri määramiseks korraldatud eelistungil. Olukorras, kus mõnes teises liikmesriigis on algatatud põhimenetlus ja Eestis algatatakse teisene menetlus, on määruse art 38 lg 1 kohaselt Eesti kohtul kohustus teavitada esitatud pankrotiavaldusest viivitamata maksejõuetuse põhimenetluse pankrotihaldurit või käsutusõiguse säilitanud võlgnikku ja anda talle võimaluse esitada avalduse kohta oma seisukoht. See peaks asendama siseriikliku õiguse järgse võlgniku ära kuulamise³⁶. Arvestades asjaolu, et tegemist on teises riigis asuvate isikutega ning tõenäoliselt on vajalik ka menetlusedokumentide tõlkimine, võib PankrS § 15 lg-s 1 sätestatud tähtaeg olla liiga lühike, et põhimenetluse halduril oleks tegelik võimalus menetluses enda seisukohta avaldada. Samuti võib olla liiga koormav nõuda põhimenetluse haldurilt kohtuistungile ilmumist. Praktilisest aspektist võib probleem olla lahendatav küll videokonverentsina peetava istungiga, kuid ilmselt oleks otstarbekas sätestada põhimenetluse haldurile võimalus ka kirjalikult seisukoht esitada. Seega võiks PankrS § 15 juurde lisada sätte, mille kohaselt oleks põhimenetluse haldurile või käsutusõiguse säilitanud võlgnikule ette nähtud pikem tähtaeg seisukohtade esitamiseks ning lubatav oleks ka kirjaliku seisukoha esitamine. Säte kohalduks olukorras, mil algatav menetlus on määruse tähenduses teisene menetlus.

On esitatud ka arvamusi, et teise menetluse algatamise puhul ei ole ajutise halduri nimetamine üldse vajalik³⁷. Seisukoht ei pruugi aga olla asjakohane kõikidel juhtudel. Iseenesest ei ole määruse art 34 kohaselt teise menetluse algatamisel vajalik kontrollida võlgniku maksejõuetust, kui see on põhimenetluse algatamise eeldus, kuid põhimenetluse eeldus ei pruugi alati olla võlgniku maksejõuetus, vaid näiteks ka tulevikus tekkiv maksejõuetus. Teise menetluse algatamisel ei ole ajutise halduri nimetamine ebaotstarbekas, sest lisaks võlgniku maksejõuetuse hindamise täidab ta ka teisi ülesandeid, eelkõige selgitab välja võlgniku vara ja kohustused Eestis. Ajutise halduri nimetamine ei pruugi vajalik olla, kui tema ülesannete täitmise saab tagada koostöös põhimenetluse pankrotihalduriga. Eeltoodust lähtudes võiks kaaluda anda kohtule võimalus jätta teise maksejõuetuse algatamisel ajutine haldur nimetamata, kui kohus peab seda otstarbekaks ja ajutise halduri ülesannete täitmise saab saavutada koostöös põhimenetluse pankrotihalduriga.

Määruse art 37 lg 1 p a kohaselt võib avalduse teise menetluse algatamiseks esitada ka põhimenetluse pankrotihaldur. Tegemist on ilmselt PankrS § 9 lg-s 3 nimetatud isikuga, kelle õigus pankrotiavaldus esitada tuleneb seadusest. Sellele pankrotiavaldusele kohaldatakse § 9 lg 3 teise lause kohaselt vastavalt võlausaldaja pankrotiavalduse kohta sätestatud. Seda regulatsiooni võib pidada piisavaks. Üldreeglina peaks põhimenetluse pankrotihaldur ära näitama vaid selle, et teises liikmesriigis on algatatud põhimenetlus, tema on määratud määruse mõttes pankrotihalduriks ning, et määruse art 3 lg 2 kohaselt saab Eestis teise menetluse algatada, st võlgnikul on Eestis määruse mõttes tegevuskoht. Kuna võimalik on, et põhimenetluse algatamise eeldus ei ole võlgniku tuvastatud maksejõuetus, peaks lisaks olema avalduses välja toodud, kas põhimenetluses on võlgniku maksejõuetus tuvastatud. Kui seda tehtud ei ole, siis tuleks põhistada ka võlgniku maksejõuetus või muu kehtivas õiguses ette nähtud pankrotimenetluse algatamise eeldus. Kuna põhimenetluse halduri õigus pankrotiavaldus esitada ei tulene nõudest võlgniku vastu peaks olema kehtivast õigusest selge, et haldur ei pea välja tooma asjaolusid, mis näitavad, et tal on võlgniku vastu nõue.

b) teise menetluse algatamise vaidlustamine

Määruse art 39 näeb ette põhimenetluse pankrotihalduri õiguse vaidlustada teise maksejõuetusmenetluse algatamise otsus selle liikmesriigi kohtus, kus teisene maksejõuetusmenetlus on algatatud, põhjendusel, et kohus ei ole täitnud teise maksejõuetusmenetluse algatamisel art-s 38 sätestatud tingimusi ja nõudeid. Tegemist on olemuselt sarnase regulatsiooniga nagu eespool toodud kohtualluvuse tõttu menetluse algatamise vaidlustamine. Mõlemal juhul tuleneb vaidlustamise õigus otse määrusest ja menetluse algatamine on ajutise halduri nimetamist. Need küsimused tuleks

³⁶ MüKoInsO/Reinhart, 3. Aufl. 2016, EuInsVO Art. 38 rn 2–5.

³⁷ *Op cit* S. Viimsalu. Juridica, 2008/**VI**, lk 423; S. Viimsalu. [Doktoritöö](#), lk 213.

seetõttu sarnaselt reguleerida. Kehtivasse õigusesse tuleks lisada vaidlustamissäte PankrS ajutise halduri määramise regulatsiooni juurde. Arvestades, et põhimenetluse haldur tuleb määruse art 38 lg 1 kohaselt menetlusse kaasata ja temalt seisukohta küsida, võiks kaebetähtaeg hakata kulgema alates ajast, mis põhimenetluse pankrotihaldurile on ajutise halduri nimetamise määrus kätte toimetatud.

c) määruse art 36 järgne kinnitus teisese maksejõuetusmenetluse vältimiseks

Määruse art 36 võimaldab põhimenetluse pankrotihalduril anda kinnituse seoses varaga, mis asub liikmesriigis, kus võiks määruse järgi algatada teisese maksejõuetusmenetluse. Kinnituse sisuks on see, et haldur kinnitab, et järgib vara jaotamise õigusi ja eelisõigusi, mis võlausaldajatel oleks olnud juhul, kui teisene maksejõuetusmenetlus oleks algatatud. Art 36 lg 4 sätestab, et kinnitusele kohaldatakse põhimenetluse algatanud riigi muid vorminõudeid ja jaotamise heakskiitmise nõudeid, juhul kui need on kehtestatud. Sellest võib järeldada, et juhul, kui põhimenetlus on algatatud Eestis, kohalduksid kinnitusele jaotusettepanekule sätestatud vormi- ja heakskiitmisenõuded. Arvestades asjaolu, et kinnitus peaks põhimõtteliselt tagama sarnase olukorra, kui see, kus teises liikmesriigis algatakse teisene menetlus, tundub kinnitusele jaotusettepanekule ette nähtud nõuete kohaldamine, st avaldamine, vastuväidete esitamine, kohtu määrusega kinnitamine ja määruskaebevõimalus (PankrS § 143-145) ebamõistlikult keeruline ja kinnituse andmist pärssiv. Võrdluseks võib välja tuua, et Saksamaal on vajalik üksnes pankrotitoimkonna nõusolek³⁸. Sarnaselt võiks olukorda reguleerida ka Eestis. Täpsem lahendus sõltub aga sellest, kas revisjoni käigus otsustatakse pankrotitoimkonna instituut säilitada. Kuna määrus viitab vara jaotamise nõuetele, peaks täiendus paiknema jaotusettepaneku sätete juures.

Selleks, et halduri antud kinnitus kehtiks, kohalikud võlausaldajad selle heaks kiitma peavad määruse (art 36 lg 5). Heaks kiitmise osas viitab määrus nõuetele, mis kehtivad restruktureerimiskavade vastuvõtmise suhtes selle liikmesriigi õiguse alusel, kus oleks võinud algatada teisese maksejõuetusmenetluse. Kui siseriikliku õiguse kohaselt kehtib restruktureerimiskavade vastuvõtmise suhtes mitu menetlust, peaksid liikmesriigid määrama kindlaks konkreetse menetluse, mis on selles kontekstis asjakohane (määruse pp 44). Eesti õiguses võib pidada restruktureerimiskavade vastuvõtmise menetlusteks pankrotimenetluse kompromissi ja saneerimiskava vastuvõtmise sätteid³⁹. Määruse rakendamiseks tuleks sätestada kinnituse andmise vorminõude (vt eelmine lõik) juures, millised nõuded kinnituse heakskiitmisele kohalduvad.

Lahendusvõimaluste kohta võib välja tuua, et PankrS § 180 lg 3 ja SanS § 24 lg 3 häälteenamuse nõuded kattuvad, kuid erineb see, millest häälteenamuse nõudeid arvestatakse. Kompromissi kinnitamise juures arvestatakse üldkoosolekul osalenud võlausaldajate hääli, saneerimiskava vastuvõtmisel kõigi võlausaldajate hääli⁴⁰. Kui kõik võlausaldajad üldkoosolekul ei osale, võib seega kompromissi kinnitamisel olla häälteenamuse nõue sisuliselt väiksem. Erinevus on ka hääletamise korras. Pankrotimenetluses saab kompromissi tegemise otsustada võlausaldajate üldkoosolekul, saneerimismenetluses on see võimalik nii koosolekul kui koosolekut kokku kutsumata. Mõistlikum tundub saneerimiskava vastuvõtmise kord, sest hääletamine on paindlikum. Kuna hääletuse peaks läbi viima teisest liikmesriigist pärit haldur on põhjendatud võimaldada otsus vastu võtta koosolekut kokku kutsumata. Erinevus on ka pandiga tagatud võlausaldajate hääletamise korras. Kompromissi kinnitamisel pandiga tagatud nõudega võlausaldajad üldiselt hääletada ei saa, saneerimismenetluses selline piirang puudub ja hääletus toimub rühmade kaupa (PankrS § 181 lg 1; SanS § 24 lg 4). Pankrotimenetluses erinevad pandiga ja pandita nõuetega võlausaldajate nõuete rahuldamisjärgud, saneerimismenetluses on pandiga tagatud nõudega võlausaldajad kohtupraktika kohaselt eraldi rühmades. Ka halduri kinnituse heakskiitmisel võiksid võlausaldajad olla rühmitatud lähtudes sellest, kas nende nõue on pandiga tagatud.

³⁸ EGIinsO art 102c § 11 lg 1.

³⁹ Kompromiss: eelkõige PankrS §-d 180–182. Saneerimiskava: saneerimiseadus ([SanS](#)) – RT I 2008, 53, 296; RT I, 26.06.2017, 35 eelkõige §-d 24–30.

⁴⁰ Vt ka Riigikohtu 1. märtsi 2017. a määrus tsiviilasjas nr [3-2-1-164-16](#), p 17 jj.

Otstarbekam on seega kohaldada kinnituse heakskiitmisele saneerimiskava vastuvõtmisele sätestatud nõudeid, täpsustades, et rühmadeks on pandiga tagatud ja tagamata nõuetega võlausaldajad.

d) Teabevahetus ja koostöö teiste liikmesriikide pankrotihaldurite ja kohtutega.

Olukorras, kus ühes liikmesriigis toimub maksejõuetuse põhimenetlus ja teises liikmesriigis toimub teisene menetlus (või ka juhul, kui toimub mitu teisest menetlust erinevates liikmesriikides), sätestab määrus kohustuse nii erinevate riikide pankrotihalduritele (art 41) kui ka kohtutele (art 42) teha koostööd ja vahetada infot. Samuti on koostöökohustus pankrotihalduritel teiste riikide kohtutega (art 43). Koostööd tehes tuleks järgida koostöö parimat tava. Viidatud on pp-s 48 eelkõige UNCITRAL juhistele piiriülese koostöö kohta.⁴¹ Õiguslik alus koostöö tegemiseks ja teabevahetuseks ning kohustus selleks tuleb määrusest. Teabevahetus ja koostöö on siiski sõltuv kohaldatavast riigisisest õigusest tulenevatest piirangutest. Eelkõige võivad need piirangud olla seotud sellega, millist infot võib avaldada⁴². Kuivõrd koostöö ja teabevahetuse eesmärgiks on tulemuslikum ja efektiivsem maksejõuetusmenetlus, ei ole Eesti õiguses vajalik täiendavaid piiranguid koostööle ja teabevahetusele seada.

III Piiriülene maksejõuetusmenetlus seoses kolmandate riikidega

1. Üldiselt piiriülesest kolmandate riikide maksejõuetusmenetlusest

Lähteülesande kohaselt tuleb analüüsis käsitleda lisaks määruse sujuva rakendamisega seotud küsimustele ka piiriülese maksejõuetuse küsimusi, mis jäävad väljapoole määruse kohaldamisala. Nagu eespool toodud määruse kohaldamisalast nähtub, jäävad määruse kohaldamisalast välja eelkõige need piiriülese maksejõuetuse juhtumid, kus võlgniku põhiühvide kese ei ole mõnes EL-i liikmesriigis (v. a Taani). Samuti jäävad määruse kohaldamisalast välja maksejõuetusmenetlused, mis ei ole loetletud määruse lisas A ning määruse art 1 lg-s 2 sätestatud isikute suhtes toimuvad maksejõuetusmenetlused. Maksejõuetusmääruse regulatsiooni kohaldamine võib olla teatud juhtudel piiratud ka juhul, kui võlgniku põhiühvide kese on EL-i liikmesriigis. Selgelt kuuluvad määruse kohaldamisalasse erinevates liikmesriikides asuvad menetlused, kuid ebamäärasem on määruse kohaldamine suhetes kolmandate riikidega. Osad kohalduva õiguse sätted (nt art 11, 12) viitavad selgelt üksnes EL liikmesriikide õigusele (vt nt art 11, 12), kuid ei pruugi puudutada kolmandate riikide õiguse kohaldamist. Ulatuses, milles määrus ei kohaldu saab piiriülest maksejõuetust reguleerida riigisisese õigusega.

Võimalikud küsimused ja reguleerimisvaldkonnad seoses piiriüleste maksejõuetusmenetlustega võiks olla eelkõige kohtualluvus, kohaldatav õigus, kohtulahendite tunnustamine ja täitmine, piiriülene koostöö ja territoriaalse menetluse võimalikkus. Võimalike lahenduste analüüsis on võetud võrdluse aluseks UNCITRAL piiriülese maksejõuetusmenetluse mudelseadus⁴³, uuesti sõnastatud maksejõuetusmenetluse määrus ning Saksamaa õiguses sisalduv piiriülese maksejõuetusmenetluse regulatsioon. Sarnaselt Saksamaale võiks piiriülest maksejõuetusmenetlust puudutava regulatsiooni paigutada eraldi pankrotiseaduse vastavasse peatükki.

2. Kohtualluvus

Eesti seadustes üldjuhul ei eristata üldjuhul rahvusvahelise ja riigisisese kohtualluvuse määramise aluseid. Seega saab lähtuda PankrS §-s 4 sätestatud kohtualluvuse regulatsioonist ka rahvusvahelise kohtualluvuse kindlaksmääramisel. PankrS §-s 4 sätestatud üldise kohtualluvuse regulatsiooni on analüüsitud analüüsi maksejõuetusmenetluse määruse rakendusküsimusi puudutavas osas.

⁴¹ Selliseks juhiseks saab pidada eelkõige: UNCITRAL [Practice Guide](#) on Cross-Border Insolvency Cooperation, internetis. Samas võib lähtuda ka teistest UNCITRAL-i maksejõuetusõigusega seotud [materjalidest](#). Kohtutevahelise koostöö kohta on olemas ka EL-i piiriülese maksejõuetusmenetluse kohtutevahelise koostöö põhimõtted EU Cross-Border Insolvency Court-to-Court Cooperation [Principles](#), vt [täpsemalt](#).

⁴² Mankowski/Müller/Schmidt/Mankowski, 1. Aufl. 2016, EuInsVO 2017 art 41 rn 3–9.

⁴³ UNCITRAL Model Law on Cross-Border Insolvency with [Guide](#) to Enactment and Interpretation.

Kui leida, et on vajalik kehtestada ka Eestis määruses sätestatud teisese menetlusega analoogne territoriaalsuse põhimõttest lähtuv pankrotimenetluse võimalus, tuleks lahendada ka küsimus selle menetluse kohtualluvusest. UNCITRAL mudelseaduse art 28 kohaselt piisab selleks, et algatada riigis territoriaalse toimega teisene maksejõuetusmenetlus, et võlgnikul on riigis vara. Samas ei ole mudelseaduse mõttega vastuolus sätestada teisese menetluse algatamiseks piiravam nõue, et võlgnikul oleks riigis tegevuskoht (*establishment*).⁴⁴ Saksa pankrotiseaduse kohaselt võib territoriaalselt piiratud menetluse algatada kui võlgnikul on Saksamaal tegevuskoht (*Niederlassung*) või vara. Viimasel juhul peab siiski võlausaldajal olema pankrotiavalduse Saksamaal esitamiseks mingi eriline huvi. Kohtualluvus määratakse vastavalt tegevuskoha või vara asukoha järgi⁴⁵. Maksejõuetusmenetluse määruse art 3 lg 2 kohaselt on teisese menetluse algatamise kohtualluvuseks vajalik võlgniku tegevuskoht. Seega sõltub territoriaalse maksejõuetusmenetluse kohtualluvus sellest, milline asjaolu annab alust sellise territoriaalse menetluse algatamiseks.

3. Kohaldatav õigus

a) kohaldatava õiguse üldreegel

Pankrotiseadus sisaldub norme, mis kuuluvad menetlusõiguse valdkonda, kuid samas on pankrotiseaduses mitmeid sätteid, mis reguleerivad pankrotimenetlusega seonduvaid materiaaõiguslikke tagajärgi (nt pankroti väljakuulutamisel võlgniku suhtes intressi ja viivisearvestamise lõpp). Kui menetlusõiguslike normide osas võiks kohalduv õigus olla reguleeritud TsMS § 8 lg-s 1, mille kohaselt tuleb kohaldada Eesti menetlusõiguse norme, siis pankrotimenetluse materiaaõiguslike tagajärgede osas kohaldatava õiguse sätteid sisuliselt puuduvad. Osadele küsimustele võib proovida vastuseid leida REÕS⁴⁶-st, kuid need ei keskendu pankrotimenetlusega seotud küsimustele. Ei tundu ju mõistlik, et näiteks võlausaldaja saaks tugineda sellele, et lepingule kohalduva õiguse kohaselt pankroti väljakuulutamine intressiarvestamist ei lõpeta. Seega tuleks kaaluda pankrotimenetlusega seonduva kohalduva õiguse reguleerimist.

Võrdlusena võib välja tuua, et nii Saksamaa õigus⁴⁷ kui ka maksejõuetusmäärus sätestavad üldise põhimõttena, et maksejõuetusmenetluse ja selle tagajärgede suhtes kohaldatakse selle liikmesriigi õigust, kelle territooriumil menetlus on algatatud. Samas on mõlemas sätestatud sellest reeglist mitmed erandid⁴⁸. UNCITRAL-i mudelseadus kohalduva õiguse küsimust ei reguleeri. UNCITRAL seadusandlikes juhistes maksejõuetusõiguse kohta⁴⁹ on asutud seisukohale, et üldreeglina tuleks maksejõuetusmenetlusele kohaldada menetluse toimumise koha riigi õigust (*lex fori*), kuid esitatavate nõuete olemasolule ja kehtivusele tuleks kohaldada üldiseid rahvusvahelise eraõiguse norme, sest siseriiklik maksejõuetusõigus ei reguleeri esitatavate nõuete kehtivust. UNCITRAL-i juhistes on välja toodud mitmeid valdkondi, kus kohalduva õiguse erandite tegemine võib olla õigustatud.

Eeltoodust saab järeldada, et üldiselt on kasutusel põhimõte, et pankrotimenetlusele kohaldatakse menetluse toimumise koha õigust, põhjendatud on aga UNCITRAL soovitusel toodud erisus, mille järgi peaks võlausaldajate nõuete ja õiguste olemasolu ning kehtivust hindama rahvusvahelise eraõiguse üldreeglite järgi, sest see jääb pankrotiõiguse valdkonnast väljapoole. Lisaks on tõenäoliselt aga küsimusi, mil põhjendatud võib olla erandi tegemine *lex fori* üldreeglist. Neid analüüsitakse järgnevalt.

b) kohaldatava õiguse erandid üldreeglist

Erandid maksejõuetusmenetluse asukohariigi õiguse kohaldamise põhimõttest, mis kattuvad nii UNCITRAL-i soovitustes, InsO-s kui ka maksejõuetusmenetluse määruses on järgmised. Esiteks maksejõuetusmenetluse tagajärjed makse- või arveldussüsteemi või finantsturgude poolte õigustele

⁴⁴ *Op cit* lk 100–101, p 225–226.

⁴⁵ InsO § 354.

⁴⁶ Rahvusvahelise eraõiguse seadus (REÕS) – RT I 2002, 35, 217; RT I, 26.06.2017, 31.

⁴⁷ § 335 InsO.

⁴⁸ määruse art-d 8–18, § 336 InsO jj.

⁴⁹ Legislative [Guide](#) on Insolvency Law, lk 67-74.

ja kohustustele on reguleeritud selle liikmesriigi õigusega, kelle õigusakte kõnealuse süsteemi või turu suhtes kohaldatakse. Selle erandi eesmärk on tagada käibekaitse ning kindlus ja usaldus süsteemi või turu suhtes ja vältida süsteemseid riske.⁵⁰ Teine erand, mis esineb kõigis kolmes võrdluse aluseks olevas allikas seondub töölepingutega. Nimelt kohaldatakse maksejõuetuse mõjule töösuhetele selle riigi õigus, mida kohaldatakse töölepingule. Sätte eesmärk on kaitsta töötajat kui töösuhte nõrgemat poolt, tagades, et talle on ette näha, millised tagajärjed võib tuua kaasa tööandja maksejõuetus ning samuti tagada ühes riigis asuvate töötajate võrdne kohtlemine sõltumata sellest, kas nende tööandja on kohalik või välismaist päritolu.⁵¹ Arvestades nende erandite üldist levikut ning kaalukaid argumente nende kasuks, tuleks need ka Eesti õiguses sätestada.

UNCITRAL-i soovitusel on märgitud, et eelpooltoodud kahele erandile lisaks täiendavate erandite arv peaks olema piiratud ning erandid seaduses selgelt välja toodud. Seda põhjusel, et tagada tasakaal erinevate kaitsmisväärtuste huvide ja maksejõuetusmenetluse eesmärgi vahel. Samuti on erandite kohaldamisel oht võlausaldajate ebavõrdseks kohtlemiseks.⁵²

Samas ei piirdu ei maksejõuetusmenetluse määruse ega InsO ainult eespool toodud kahe erandiga. Täiendavalt on nii määruses kui ka InsO-s välja toodud, et kinnisasja omandamisele ja kasutamisele suunatud lepingutele kohaldatakse kinnisasja asukoha õigus. § 336 InsO laiendab seda kõigile kinnisasjaõigust puudutavatele lepingutele. Sarnaselt kohaldatakse teise lause kohaselt kohaldatakse laeva- ja õhusõidukiregistrisse kantud asjadele registri pidamise koha õigus. See erand lähtub esiteks rahvusvahelises eraõiguses tavapäraselt tihedast seosest kinnisasja asukohariigi õigusega ning teiseks üürniku kui võimaliku lepingulises suhtes nõrgema poole kaitsest.⁵³ Eelkõige omab nimetatud erand tähtsust pankrotihalduri õiguse sisustamisel veel täitmata lepingute puhul otsustada nende täitmise üle.⁵⁴ See ei too kaasa kinnisasja asukohariigi menetlusõiguse kohaldamist, küll aga reguleerib maksejõuetusõiguse materiaalseid tagajärgi.⁵⁵ Arvestades kinnisasjadega seotud tavapäraselt tugevat seost asukohariigi õigusega, on sellise erandi kohaldamine ilmselt põhjendatud.

Nii maksejõuetusmenetluse määrus kui ka InsO näevad ette ka erandi tasaarvestusele kohalduva õiguse osas. Nimelt võib mõlema kohaselt võlausaldaja tasaarvestada oma nõude võlgniku nõudega, kui see on lubatud võlgniku nõudele kohalduva õiguse kohaselt. Seda erandit on põhjendatud võlausaldaja usalduse kaitsega seoses enda nõude tasaarvestatavusega ja tasaarvestatava nõude erilise seisundiga.⁵⁶ Samas on erialakirjanduses esitatud nende argumentide põhjendatuse suhtes kriitilisi seisukohti.⁵⁷ Ka UNCITRAL-i juhistes on välja toodud, et tasaarvestus võiks olla reguleeritud maksejõuetusmenetluse asukoha riigi õigusega, kuna see on seotud nõuete tunnustamise ja võlausaldajate võrdse kohtlemisega, mis on mõlemad maksejõuetusõiguse küsimused.⁵⁸ Kriitika tundub olevat põhjendatud, mistõttu võib kahelda sellise erandi Eesti õiguses sätestamise vajalikkuses. Erandi tegemise poolt räägib siiski asjaolu, et sel viisil kattuks riigisisese õiguse regulatsioon EL õigusega, mis võib vähendada eksimusi kohaldatava õiguse määramisel sõltuvalt sellest, kas kohaldatakse PankrS või maksejõuetusmäärus. Erand võimaldaks välismaistel võlausaldajatel pankrotimenetluse tagajärgi paremini ette näha.

Nii maksejõuetusmenetluse määrus kui ka InsO näevad samuti ette erandi tagasivõitmisele kohalduva õiguse osas. Nimelt näevad mõlemad ette, et tagasivõtmine toimub küll üldreeglina maksejõuetusmenetluse asukoha õiguse järgi, kuid see on välistatud, kui tagasivõidetavale tehingule või toimingule kohaldatakse teise riigi õigus ning selle õiguse kohaselt ei ole võimalik seda tehingut või

⁵⁰ Samas, lk 70; MülKoInsO/Jahn/Fried, 3. Aufl. 2014, InsO § 340 rn 1–11.

⁵¹ Legislative Guide on Insolvency Law, lk 70; MülKoInsO/Reinhart, 3. Aufl. 2014, InsO § 337 Rn. 1-13.

⁵² Legislative Guide on Insolvency Law, lk 72 ja 74.

⁵³ Mankowski/Müller/Schmidt/Mankowski, 1. Aufl. 2016, EuInsVO 2017 Art. 11 rn 1–5.

⁵⁴ *Op cit*

⁵⁵ *Op cit* rn 31–34.

⁵⁶ Mankowski/Müller/Schmidt/J. Schmidt, 1. Aufl. 2016, EuInsVO 2017 art 9 rn 2–4.

⁵⁷ Nt MülKoInsO/Reinhart, 3. Aufl. 2014, InsO § 338 rn 2.

⁵⁸ *Op cit* Legislative [Guide](#) on Insolvency Law, lk 72.

toimingut vaidlustada. Eesmärgiks on tagada usalduse kaitse ja õiguskindlus. Samas võib erandi õigustatus olla vaieldav.⁵⁹ Võimalikud ja kasutusel on aga mitmed erinevad lähenemised. Võimalik on lähtuda nii maksejõuetusmenetluse asukoha õigusest, toimingule kohalduvast õigusest kui ka mingist kombinatsioonist neist mõlemast, sh võib olla küsimus reguleeritud nii, et tehing on tagasivõidetav kui on täidetud mõlema õiguse eeldused tehingu tagasivõitmiseks või ka selliselt, et piisab vaid ükskõik kumba õiguse eelduste täitmisest.⁶⁰ Oma olemuselt on küsimus sarnane eespool käsitletud tasaarvestusega, st kas teise poole huvi õiguskindlusele ja tehingu või toimingu kehtivusele, lähtudes tehingule või toimingule õigusest, kaalub üles pankrotimenetluse üldise eesmärgi tagada võlausaldajate võrdne kohtlemine ja kõigi võlausaldajate nõuete võimalikult suures ulatuses rahuldamine.

Erandina maksejõuetusmenetluse asukoha õiguse kohaldamise üldreeglit sätestab maksejõuetusmenetluse määruse art 8 lg 1, et maksejõuetusmenetluse algatamine ei mõjuta võlausaldajatele või kolmandatele isikutele kuuluvaid asjaõigusi, mis on seotud võlgnikule kuuluva materiaalse või immateriaalse vara või kinnis- või vallasasjaga, mis asub menetluse algatamise ajal teise liikmesriigi territooriumil. Sarnane regulatsioon on ka § 351 lg 1 InsO, kuid seal on selline mõju sätestatud riigisisestele asjaõigustele, mida ei mõjuta välisriigis algatatud maksejõuetusmenetlus. See tähendab, et sõltumata teisest riigis võlgniku maksejõuetusmenetluse algatamisest, saavad siseriiklikud võlausaldajad oma asjaõiguslikke tagatise realiseerida, nagu võlgnik ei oleks maksejõuetu. Eesmärgiks on majanduskäibe, eriti krediidiandjate kaitse vältimaks, et välismaine maksejõuetusmenetlus vähendaks krediidilepingutest tulenevate kohustuste tagamiseks seatud tagatiste tõhusust.⁶¹ Tegemist on kaalukate eesmärkidega, mistõttu tuleks kaaluda ka PankrS-s sarnaste erandite kehtestamist. Määruse art 10 lg 1 sätestab sama tagajärje ka maksejõuetusmenetluse mõju puudumise kohta omandireservatsiooniga müügist tulenevatele müüja õigustele. Samas võiks mahtuda see küsimus ka asjaõigusi puudutava regulatsiooni alla, mistõttu selle eraldi reguleerimine ei tundu mõttekas.

Maksejõuetusmenetluse määruses on sätestatud erand menetluse asukoha õiguse kohaldamise reeglist ka maksejõuetusmenetluse mõjudele võlgniku õigustele, mis on seotud kinnisasja, laeva või õhusõidukiga ja mis tuleb avalikus registris registreerida. Neis küsimustes kohaldub selle liikmesriigi õigus, kelle alluvuses registrit peetakse. Ka Saksamaal on sarnane regulatsioon, vaid selle erisusega, et seal on reguleeritud üksnes välisriigi maksejõuetusmenetluse mõju Saksamaal asuvale varale, mille puhul kohaldub Saksamaa õigus. Eesmärgiks on kaitsta registrite sisu ja õiguslike tagajärgede usaldusväarsust ning vältida võimalust, et tekivad asjaõigused, mida asja asukohariik ei tunne või probleemid välismaistele asjaõiguste siseriiklikele vastavaks kohaldamisel.⁶² Tegemist on järjekordselt kaalukate eesmärkidega, mis lähtuvad tavapärasest tihedast seosest registrisse kantavate õiguste ja registri asukohariigi õiguse vahel, mistõttu võiks kaaluda sarnast regulatsiooni ka Eestis.

Eelnevaga sarnane erand on sätestatud määruse art-s 17, mille kohaselt reguleerivad õiguslikke tagajärge olukorras, kus võlgnik pärast maksejõuetusmenetluse algatamist võõrandab tasu eest kinnisasja, avalikus registris registreerimisele kuuluva laeva või õhusõiduki või väärtpaberid, mille olemasolu eeldab registreerimist õigusaktidega ettenähtud registris, selle riigi õigusaktid, kelle territooriumil kinnisasi asub või kelle alluvuses registrit peetakse. Ka Saksamaal on sarnane regulatsioon, erisusega, et seal on reguleeritud üksnes välisriigi maksejõuetusmenetluse mõju Saksamaal asuvale varale, mille puhul kohaldub Saksamaa õigus. Reguleeritud ei ole väärtpaberitega

⁵⁹ Mankowski/Müller/Schmidt/Müller, 1. Aufl. 2016, EuInsVO 2017 art 16 rn 2–3.

⁶⁰ *Op cit* Legislative Guide on Insolvency Law, lk 71.

⁶¹ Mankowski/Müller/Schmidt/J. Schmidt, 1. Aufl. 2016, EuInsVO 2017 art 8 rn 2–6.

⁶² MüKoInsO/Thole, 3. Aufl. 2014, InsO § 351 Rn. 13; Mankowski/Müller/Schmidt/Mankowski, 1. Aufl. 2016, EuInsVO 2017 art 14 rn 1–2.

seonduvat. Eesmärgiks on kaitsta registrikandele tuginevat heauskset omandamist.⁶³ Ilmselt vajaks see eesmärk kaitset ka Eesti õiguses.

Maksejõuetusmenetluse määruse art 18 kohaselt reguleeritakse maksejõuetusmenetluse tagajärjed pooleliolevale kohtuasjale või vahekohtumenetlusele, mille raames käsitletakse võlgniku pankrotivara hulka kuuluvat vara või õigust, selle liikmesriigi õigusega, kus menetlus toimub. Saksamaal ei ole selles olukorras kohaldatavat õigust reguleeritud. § 352 InsO sätestab välismaise maksejõuetuse tagajärjena pankrotivara puudutava kohtumenetluse peatumise. Tegemist on olukorraga, kus pörkuvad põhimõte, et pankrotimenetluse tagajärgedele kohaldatakse pankrotimenetluse toimumise koha õigust ja põhimõte, et kohtumenetlus toimub selle asukohariigi menetlusreeglite järgi, mis on Eestis väljendamist leidnud TsMS §-s 8. Kui pooleliolevates kohtumenetlustes lähtuda üldreeglit, et maksejõuetusmenetlusele ja selle tagajärgedele kohalduv maksejõuetusmenetluse toimumiskoha seadus, võib paratamatult tekkida vastuolu TsMS §-ga 8. See vastuolu tuleb õiguselguse huvides kõrvaldada ning selgelt reguleerida, milline õigus kohalduv. Ilmselt võib nõustuda maksejõuetusmenetluse määruises ja Saksmaal aluseks võetud lähenemisega, et tugevam seos on selles osas kohtumenetluse asukoha õigusel.

4. Välisriigi maksejõuetusmenetluse kohtulahendite tunnustamine ja täitmine

Eesti kehtivas õiguses reguleerib välisriigi kohtulahendite tunnustamist ja täitmist TsMS 62. ptk. Need reeglid peaksid kohalduma ka välisriigi maksejõuetusmenetlustes tehtud kohtulahendite tunnustamisele ja täitmisele. Välisriikide kohtulahendite tunnustamisel ja täitmisel ei ole ilmselt põhjust eeskju võtta maksejõuetusmenetluse määruse sätetest, kuivõrd need lähtuvad EL liikmesriikide vastastikkusest kõrgest usaldusest üksteise kohtusüsteemide suhtes. Sama tugev usaldus kõigi kolmandate riikide kohtusüsteemi vastu ei ole põhjendatud. TsMS § 620 kohaselt tunnustatakse välisriigi kohtulahendit üldjuhul ilma, et selleks oleks vaja läbi viia eraldi kohtumenetlus. Selliselt on Eesti õiguse järgi välisriigi maksejõuetusmenetluses tehtud lahendi tunnustamiseks leebemad nõuded kui UNCITRAL-i mudelseaduses, mis näeb ette lahendi tunnustamise menetluse. Arvestades asjaolu, et mudelseaduse eesmärgiks on lihtsustada välisriigi lahendite tunnustamist⁶⁴, ei tuleks sellest järeldada, et vaja oleks välisriigi maksejõuetusmenetlustes tehtud lahendite tunnustamist raskemaks teha. Võrdlusena võib välja tuua, et sarnaselt Eesti õigusele näeb § 343 InsO lahendi tunnustamise ette ilma tunnustamismenetluseta. Saksamaal ja Eestis ette nähtud tunnustamisest keeldumise alused kattuvad⁶⁵. Vastuoluliste lahendite problemaatika on samuti nii Eestis kui ka Saksamaal reguleeritud sarnaselt kohtualluvuse reegli kaudu⁶⁶. Arvestades eeltoodut võib pidada Eestis kehtivat regulatsiooni kohtulahendite tunnustamise osas ka välisriigi maksejõuetusmenetlustes tehtud lahendite puhul piisavaks. Kehtivat õigust ei ole seetõttu vaja täiendada.

Erijuht on olukord, mil välismaises maksejõuetusmenetluses tehakse mõni täitedokumendiks olev lahend. Nii Saksamaal kui ka Eestis tuleb selle täitmiseks lahend täidetavaks tunnistada⁶⁷. UNCITRAL mudelseadus täidetavaks tunnistamist ei reguleeri. Ka lahendite täidetavaks tunnistamisel ei ole põhjust võtta eeskjuks maksejõuetusmääruse regulatsiooni, sest suhetes kolmandate riikidega ei kehti sama usaldusstandard, mis suhetes teiste EL liikmesriikidega. Seega on põhjendatud, et kolmandate riikide maksejõuetusmenetlustes tehtud lahendite täidetavaks tunnistamine toimuks üldkorras. Kehtiv õigus on seetõttu piisav ka lahendite täidetavaks tunnistamise osas.

⁶³ Mankowski/Müller/Schmidt/Mankowski, 1. Aufl. 2016, EuInsVO 2017 art 17 rn 1–3.

⁶⁴ UNCITRAL, Cross-Border Insolvency with Guide to Enactment and Interpretation, 2014, lk 28, p 29.

⁶⁵ Vrd § 343 lg 1 p-d 1 ja 2 InsO ja TsMS § 620 lg 1 p-d 1 ja 6.

⁶⁶ MüKoInsO/Thole, 3. Aufl. 2014, InsO § 343 rn 26–41; vt TsMS § 620 lg 1 p-des 2–5 reguleeritud küsimused seoses vastuoluliste kohtulahenditega, on Saksamaal püütud lahendada § 343 lg 1 p 2 InsO (vastab TsMS § 620 lg 1 p-le 6) sätestatud kohtualluvuse reegli kaudu.

⁶⁷ Vt TsMS § 621, sarnane regulatsioon on ka § 353 lg 1 InsO.

5. Territoriaalne menetlus

a) territoriaalse menetluse vajalikkus

Seoses piiriülese maksejõuetusõigusega kerkib küsimus ka sellest, kas Eestis oleks vaja kehtestada võimalus algatada võlgniku suhtes, kelle puhul universaalse pankrotimenetluse alustamiseks Eestis kohtualluvus puudub, kuid kellel on Eestis vara, pankrotimenetlus, mis puudutaks üksnes võlgniku Eestis asuvat vara. PankrS-s hetkel vastav võimalus puudub, küll aga on võimalik sellise menetluse Eestis algatamine maksejõuetusmenetluse määruse kohaselt. Lisaks maksejõuetusmenetluse määrusele on sellise territoriaalse maksejõuetusmenetluse algatamise võimalus ette nähtud nii Saksamaal kui ka UNCITRAL-i mudelseaduses (art 28; § 354 InsO jj). Territoriaalsel menetlusel võib olla eelkõige kaks funktsiooni: kohalike võlausaldajate kaitse funktsioon ja põhimenetlust abistav funktsioon⁶⁸. Et otsustada, kas territoriaalseid maksejõuetusmenetlusi võimaldada, tuleks kaaluda eelkõige seda, kas kohalike võlausaldajate huvi kaalub üles maksejõuetusmenetluse universaalse maksejõuetusmenetluse põhimõtte. Nagu eespool toodud on teise maksejõuetusmenetluse võimalus sätestatud siiski isegi maksejõuetusmenetluse määruhes, mis viitab sellele et ka olukorras, kus peaks riikide vahel olema üksteise kohtute ja menetluste kohta kõrge usaldus, on kohalike võlausaldajate kaitse piisavalt oluline argument, et lubada territoriaalseid maksejõuetusmenetlusi. Seda hoolimata sellest, et territoriaalsetel pankrotimenetlustel on mitmeid puudusi (nt mitu maksejõuetusmenetlust toob kaasa suuremad menetluskulud, mille tõttu võlausaldajate nõuded rahuldatakse lõppkokkuvõttes väiksemas määras).

b) territoriaalse menetluse algatamise kriteeriumid ja ühendav seos

Kui otsustada territoriaalse maksejõuetusmenetluse loomise kasuks, tuleb lahendada ka küsimus sellest, millised on eeldused sellise menetluse läbiviimiseks. Nagu eespool kohtualluvuse küsimust analüüsid märgitud, on erinevaid lahendusvariante mitmeid. UNCITRAL mudelseaduse art 28 kohaselt piisab selleks, et algatada riigis territoriaalse toimega teise maksejõuetusmenetlus, et võlgnikul on riigis vara. Samas ei ole mudelseaduse mõttega vastuolus sätestada teise menetluse algatamiseks piiravam nõue, et võlgnikul oleks riigis tegevuskoht (*establishment*).⁶⁹ Seejuures kuuluvadki mudelseaduse art 17 kohaselt tunnustamisele vaid need välisriigi territoriaalsed menetlused, mille puhul võlgnikul on välisriigis tegevuskoht.⁷⁰ Saksa pankrotiseaduse kohaselt võib territoriaalselt piiratud menetluse algatada kui võlgnikul on Saksamaal tegevuskoht (*Niederlassung*) või vara. Viimasel juhul peab siiski võlausaldajal olema pankrotiavalduse Saksamaal esitamiseks mingi eriline huvi. Kohtualluvus määratakse vastavalt tegevuskoha või vara asukoha järgi.⁷¹ Maksejõuetusmenetluse määruse art 3 lg 2 kohaselt on teise menetluse algatamise kohtualluvuseks vajalik võlgniku tegevuskoht. Kõige mõistlikum tundub Saksamaal valitud lahendus. Kuigi võimalus algatada pankrotimenetlus igal juhul, kui võlgnikul on riigis vara, kaitseb kõige suuremal määral kohalikke võlausaldajaid, võib see kaasa tuua põhimenetluse ebamõistliku tükeldamise ning sõltuvalt vara hulgast võib tagajärjeks olla ka see, et suurem osa varast läheb menetluskuludeks. Samas peaks säilima võimalus põhjendatud juhtudel algatada pankrotimenetlus ka üksnes vara asukoha alusel (nt kui võlgnik hoiab olulist osa oma varast Eestis, kuid siin ei tegutse).

Kui otsustada territoriaalse menetluse algatamise keskse eeldusena Eestis asuva tegevuskoha kasuks, tuleb analüüsida, kuidas tegevuskohta defineerida. Eesti õiguses on tegevuskoha mõiste avatud vastavalt füüsilise ja juriidilise isiku kohta TsÜS §-s 16 ja § 29 lg 2, mille kohaselt on tegevuskoht siis vastavalt isiku püsiva ja kestva majandus- või kutsetegevuse koht või püsiva ja kestva majandustegevuse või muu põhikirjalise tegevuse koht. Maksejõuetusmenetluse art 2 p 10 kohaselt on tegevuskoht koht, kus toimub või on kolme kuu jooksul enne maksejõuetuse põhimenetluse

⁶⁸ S. Viimsalu [Doktoritöö](#), lk 210; [M. Virgós, E. Schmit](#). Report on the Convention on Insolvency Proceedings, 3. May 1996, lk 22, p 32–33.

⁶⁹ UNCITRAL, Cross-Border Insolvency with Guide to Enactment and Interpretation, [2014](#), lk 100-101, p 225–226.

⁷⁰ *Op cit* lk 45, p 85, lk 74, p 156.

⁷¹ § 354 InsO.

algatamise avalduse esitamist toimunud võlgniku alaline majandustegevus, mis hõlmab tööjõudu ja materiaalselt vara. UNCITRAL-i mudelseaduse definitsioon kattub üldjoontes määruse omaga. Erinevus võrreldes määruse definitsiooniga seisneb selles, et mudelseaduse kohaselt peab alaline majandustegevus hõlmama tööjõudu ja kaupu või teenuseid. InsO tegevuskoha mõistet ei defineeri.

Võrdlusena võib välja tuua, et Saksamaa õiguskirjanduses on avaldatud erinevaid seisukohti, kas lähtuda tuleb Saksamaa tsiviilkohtumenetluse seadustiku (ZPO)⁷² §-s 21 toodud tegevuskoha definitsioonist⁷³ või maksejõuetusmenetluse määruses toodud definitsioonist⁷⁴. § 21 ZPO on kohtualluvust reguleeriv norm, mis sarnaselt TsMS §-le 84 sätestab valikulise kohtualluvuse kostja tegevuskoha järgi. Nimetatud sätte kohaselt on tegevuskohaks koht, kus tehakse isiku majandustegevusega seotud tehinguid. Sisuliselt on kõik võrreldud tegevuskoha definitsioonid sarnased, kuid erinevad siiski mõningal määral selles, kui laialt neid saab tõlgendada. Kõige mõistlikum lahendus tundub olevat defineerida tegevuskoha mõiste sarnaselt maksejõuetusmenetluse määrusele. Sel viisil on tagatud sarnaste olukordade sarnane lahendamine sõltumata sellest, kas kohaldub PankrS või määrus, mis ühtlasi vähendab võimalusi vale normi kohaldamise tagajärjel vale lahenduseni jõudmiseks. Alternatiiviks oleks viidata tegevuskoha mõiste osas TsÜS sätetele. Selle alternatiivi puhul on positiivseks küljeks asjaolu, et erinevates seadustes kasutatavatel mõistritel oleks sama tähendus. Samas tundub TsÜS-i tegevuskoha mõiste olevat laiem, võrreldes maksejõuetusmenetluse määruses sätestatuga, ja võimaldab seega territoriaalse menetluse algatamist rohkemal juhtudel.

c) territoriaalsete menetluste omavahelised seosed

Territoriaalse menetluse eesmärgist tulenevalt peaks olema võimalik selle paralleelne toimumine teises riigis toimuva maksejõuetusmenetlusega. Seega vajab territoriaalse menetluse loomisel reguleerimist ka küsimused, kuidas suhestub see teistes riikides toimuvate menetlustega. Oluline on sätestada, et teises riigis juba algatatud maksejõuetusmenetlus, mida Eesti õiguse järgi tunnustatakse, ei välista Eestis teise territoriaalse menetluse algatamist. Sarnane regulatsioon on nii Saksamaal kui ka maksejõuetusmenetluse määruses (art 19 lg 2; § 356 lg 1 InsO). UNCITRAL-i mudelseaduses ei välista samuti teises riigis toimuv menetlus riigisisese maksejõuetusmenetluse algatamist (art 20 lg 4).

Kuivõrd territoriaalse menetluse üheks eesmärgiks võib olla teises riigis toimuva põhimenetluse abistamine, peaks ka põhimenetluse pankrotihalduril olema õigus esitada avaldus territoriaalse maksejõuetusmenetluse algatamiseks. Sarnane regulatsioon on nii Saksamaal (§ 356 lg 2 InsO) kui ka maksejõuetusmenetluse määruses (art 37 lg 1 p a). Samas ei peaks võlgnikul endal olema õigust taotleda territoriaalse menetluse algatamist. Olukorras, kus võlgnik on püsivalt maksejõuetu, peaks ta taotlema maksejõuetusmenetluse algatamist riigis, kus see hõlmaks kogu tema vara.⁷⁵ Sarnaselt on lahendatud küsimus Saksamaal (§ 354 lg 1 InsO)⁷⁶ ja maksejõuetusmenetluse määruses juhuks, kui territoriaalne menetlus algatatakse enne põhimenetlust (art 3 lg 4)⁷⁷.

Küsimus, millist tähendust menetluse algatamise eeldustele omab teises riigis algatatud põhimenetlus, on võrdluse aluseks olevates seadustes lahendatud erinevalt. Saksamaal ei ole sel juhul üldse vaja menetluse algatamise eelduseid, st võlgniku maksejõuetust kontrollida (InsO § 356 lg 3), UNCITRAL-i mudelseaduse kohaselt loob põhimenetluse algatamine võlgniku maksejõuetuse eelduse, mida saab ümber lükata (art 31), ning maksejõuetusmenetluse määruse kohaselt ei kontrollita võlgniku

⁷² Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781), die zuletzt durch Artikel 11 Absatz 15 des Gesetzes vom 18. Juli 2017 (BGBl. I S. 2745) geändert worden ist ([ZPO](#)).

⁷³ Nt MüKoInsO/Reinhart, 3. Aufl. 2014, InsO § 354 rn 7.

⁷⁴ Nt D. Anders jt. Insolvenzordnung (InsO) Kommentar 3. Aufl. München: C. H. Beck, 2014, InsO § 354 rn 6.

⁷⁵ *Op cit* rn 10.

⁷⁶ *Op cit* Saksa õiguskirjanduses esineb aga ka arvamusi, et ka võlgnik saab avalduse esitada, nt MüKoInsO/Reinhart, 3. Aufl. 2014, InsO § 354 rn 22–23.

⁷⁷ Mankowski/Müller/Schmidt/Mankowski, 1. Aufl. 2016, EuInsVO 2017 art 3 rn 197–202.

maksejõuetust juhul, kui võlgniku maksejõuetus on põhimenetluse algatamise eelduseks (art 34 teine lause). Viimane lahendus tundub kõige mõistlikum, lisaks sellele, et see tagab ühtse sisu maksejõuetusmenetluse määrusega, väldib see ühelt poolt seda, et toimub pikk vaidlus võlgniku maksejõuetuse üle olukorras, kus Eestis tunnustatava kohtulahendiga on võlgniku maksejõuetus tuvastatud, milleni võib viia UNCITRAL säte. Lisaks aitab maksejõuetusmääruse lähenemine vältida ka seda, et olukorras, kus põhimenetlus võib olla suunatud võlgniku saneerimisele ja ei eeldagi tema püsivat maksejõuetust, saaks ilma igasuguse võlgniku maksevõime kontrollita algatada Eestis pankrotimenetluse, mis võiks kahjustada võlgniku saneerimise võimalusi.

d) territoriaalse menetluse tagajärjed

Territoriaalne menetlus hõlmab üksnes seda vara, mis võlgnikul Eestis on. Samas võlausaldajate ja nõuete osas sellise piirangu seadmine tooks kaasa ilmselge võlausaldajate ebavõrdse kohtlemise, mida ei saaks pidada pankrotimenetluse eesmärkidega kooskõlas olevaks. Üheski analüüsis võrdlusobjektiks olevas seaduses pole seetõttu sellist piirangut ka seatud. Seega ka territoriaalses menetluses peaksid saama nõudeid esitada kõik võlausaldajad. Selleks, et vältida võlausaldajatele mitmetes pankrotimenetlustes osalemisega ülemääraste kulude tekkimist, tuleks olukorras, kus Eestis läbiviidava territoriaalse menetluse kõrval toimub mõnes teises riigis põhimenetlus, anda põhimenetluse pankrotihaldurile õigus esitada põhimenetluses juba esitatud nõuded ka Eestis toimuvast teisest menetluses ja vastupidi. Samuti võiks sätestada eelduse, et pankrotihalduril on õigus neid võlausaldajaid esindada, kui võlausaldaja ei ole oma teistsugusest tahtest teada andnud. Samuti võib vajalik olla põhimenetluse halduri enda nimel osalemine teisest menetluses. Selline regulatsioon on sätestatud saksa õiguses (§ 341, § 357 lg 2 InsO). Pankrotihalduri õigus võlausaldajate nõudeid esitada ja teisest menetluses osaleda on sätestatud ka maksejõuetusmenetluse määruses (art 45).

Kuivõrd nagu eespool toodud omab territoriaalne menetlus territoriaalselt piiratud mõju üksnes selles osas, mis puudutab pankrotivara, samas kui nõuete osas on sel universaalne mõju. Sellest tulenevalt tuleb sätestada teatud erinevused territoriaalse menetluse tagajärgede osas. Nimelt kuna menetlus ei hõlma kogu võlgniku vara, peaks olema välistatud menetluse järgselt võlgniku kohustustest vabastamise menetlus. Olukorras, kus võlgnikul on veel teistes riikides vara, mida pankrotimenetlus ei puudutanud, ei saa olla põhjendatud võlausaldajate nõuete äralangemine⁷⁸. Sarnane on regulatsioon Saksamaal (§ 355 lg 1 InsO). Maksejõuetusmenetluse määruse kohaselt mõjutab võlausaldajate õiguste piiramine, sh kohustustest vabastamine, teise liikmesriigi territooriumil asuvat vara ainult selliste võlausaldajate puhul, kes on selleks nõusoleku andnud (art 20 lg 2). See võimaldaks riigisisest isikut küll kohustustest vabastada, kuid see kehtiks ainult Eestis asuva vara kohta. Sellise võimaluse kehtestamist, ei saa aga pidada otstarbekaks. Nagu eespool märgitud, peaks võlgnik enda maksejõuetuse puhul taotlema kogu tema vara hõlmava pankrotimenetluse algatamist, mille raames ta saaks taotleda kohustustest vabastamist. Samuti võiks teisest menetluses kohustustest vabastamise võimalus kaasa tuua kuritarvitusi.

e) kompromissi sõlmimine ja võlausaldajate võrdne kohtlemine territoriaalses menetluses

Nii saksa õigus (§ 355 lg 2 InsO) kui ka maksejõuetusmenetluse määrus (art 47 lg 2) piiravad ka territoriaalsete menetluste raames kompromissi sõlmimist. Mõlemal juhul on nõutav kõigi võlausaldajate nõusolek. Seda piirangut põhjendatakse sarnaselt eespool käsitletud kohustustest vabastamise piiramisega. Olukorras, kus menetlus ei hõlma kogu võlgniku vara, ei peaks üldjuhul võlausaldajate universaalseid õigusi piirama.⁷⁹ Sarnaselt kohustustest vabastamise välistamisele tuleks seega ka kompromissi tegemist piirata. Täielikult seda välistada ei ole põhjust, kuna olukorras, kus kõik puudutatud võlausaldajad, kelle õigusi piiratakse, kompromissiga nõus on, puudub vajadus neid nende enda tahtele vastava kompromissi eest kaitsta.

⁷⁸ Andres/Leithaus/Dahl, 3. Aufl. 2014, InsO § 355 rn 1–4.

⁷⁹ *Op cit.*

Seoses mitme paralleelselt toimuva maksejõuetusmenetlusega tuleks reguleerida ka küsimus sellest, kuidas tagada võlausaldajate võrdne kohtlemine olukorras, kus kõik võlausaldajad ei ole kõikides paralleelselt toimuvates menetlustes enda nõudeid esitanud. Selle tagamiseks sätestavad nii UNCITRAL-i mudelseadus (art 32), Saksamaa õigus (§ 342 lg 2 InsO) kui ka maksejõuetusmenetluse määrus (art 23 lg 2) üldjoontes sarnaselt, et võlausaldajate võrdse kohtlemise tagamiseks on võlausaldajal, kes on saanud oma nõude alusel mõnes teises riigis toimivas maksejõuetusmenetluses väljamakse, õigus saada väljamakse üksnes juhul, kui on tagatud teiste sama rahuldamisjärgu nõuetega võlausaldajad võrdne olukord, st ka teised võlausaldajad on saanud pankrotimenetluses oma nõudele vastavalt samas proportsioonis väljamakse. Sisuliselt tähendab see, et teises riigis saadud väljamakse loetakse siseriiklikult väljamaksete tegemisel juba välja makstuks. Sellise sätte puudumine viiks olukorrani, kus võlausaldajad, kes suudavad oma nõudeid rohkemates menetlustes esitada (sh ka rohkem menetlusi algatada), oleksid teiste võlausaldajatega võrreldes eeliseisundis. Selle vältimiseks, tuleks sarnane säte kehtestada ka PankrS-s.

Maksejõuetusmenetluse määruuses ja Saksamaal on mindud võlausaldajate võrdse kohtlemise tagamiseks veel sammu võrra kaugemale, sätestades, et võlausaldaja, kes on saanud võlgniku vara arvel teises riigis oma nõude mingis osas rahuldatud, peab andma saadu üle põhimenetluse pankrotihaldurile. Need sätted käivad üksnes põhimenetluste kohta ega kohaldu territoriaalsetele menetlustele, kuna need hõlmavad üksnes võlgnik menetluse asukoha riigis asuvat vara. Põhimõtteliselt peaks selline tagajärg tulenema juba pankrotimenetlusele kohalduva õiguse regulatsioonist, mille kohaselt kohalduv menetluse toimumise koha õigus, st Eesti puhul saaks tugineda PankrS-s sätestatud pankroti välja kuulutamise tagajärgedele (PankrS § 35 jj). Samas regulatsiooni selguse eesmärgil võiks kaaluda ka Eestis sarnase sätte loomist. Täpsustada tuleks siiski seda, et olukorras, kus kohalduva õiguse kohaselt on võlausaldajal õigus võlgniku vara arvel ka pärast pankroti väljakuulutamist oma nõue rahuldatud saada, ei peaks tal kohustust olema seda vara pankrotivarasse tagastada.

6. Koostöö seoses mitmes riigis toimuvate maksejõuetusmenetlustega.

Olukorras, kus paralleelselt toimub mitu maksejõuetusmenetlust, võib kohtute ja pankrotihaldurite koostöö aidata kaasa menetluste efektiivsemale läbiviimisele ja seeläbi menetluse eesmärgi saavutamisele. Sellest tulenevalt on kõigis analüüsis võrdluse aluseks olevates seadustes reguleeritud mingil määral koostööd mitme menetluse vahel. Arvestades erinevate koostöövormide võimalust ning vältimaks ebavajalike piirangute seadmist, tundub olevat mõistlik reguleerida kohtutevahelist koostööd abstraktselt, sätestamata konkreetseid koostöövorme, vaid andes kohtutele võimaluse koostöökõks oma parima äranägemise järgi. Kõigis võrdluse aluseks võetud seadustes on sellest ka lähtutud, sätestades üksnes, et kohtud teevad koostööd teise riigi kohtutega, seadmata koostööle konkreetseid piire⁸⁰. Täpsustatud on üksnes võimalikke koostöövariante näidisloeteluna. UNCITRAL-i mudelseaduses on võimalike koostöö näidetena toodud isiku nimetamine, kes tegutseb kohtu juhiste alusel, kohtu poolt vajalikuks peetava informatsiooni edastamine, võlgniku vara valitsemise järelevalve koordineerimine, menetlusega seonduvate kokkulepete heakskiitmine ja võlgnikuga seonduvate paralleelselt toimuvate menetluste koordineerimine. Maksejõuetusmenetluse määruse⁸¹ art 42 lg-s 3 on koostöö näitena välja toodud pankrotihaldurite nimetamise koordineerimine, teabevahetus kohtu poolt asjakohaseks peetavas vormis, võlgniku vara ja äriasjade valitsemise ning järelevalve koordineerimine, kohtuistungite korraldamise koordineerimine ja vajaduse korral protokollide heakskiitmise koordineerimine. § 348 lg 2 InsO on näitena välja toodud, et eelkõige võiks koostöö seisneda informatsiooni edastamises, mis teises riigis toimivas menetluses võiks tähtsust omada.

Sarnased põhimõtted peaksid kehtima ka pankrotihaldurite koostöös omavahel ja kohtutega. Siiski on nii Saksamaal kui ka maksejõuetusmenetluse määruuses seatud pankrotihalduritele omavahelise

⁸⁰ UNCITRAL, Cross-Border Insolvency with Guide to Enactment and Interpretation, 2014, lk 98-99, p 220–221.

⁸¹ Koostööd seoses vana maksejõuetusmenetluse määruusega on käsitletud ka *op cit* M. Agarmaa. [Magistritöö](#).

koostöö osas teatud miinimumnõuded. § 357 InsO sätestab teise menetluse pankrotihaldurile kohustuse anda põhimenetluse pankrotihaldurile koheste teada kõigist asjaoludest, mis võivad teises riigis läbiviidavas maksejõuetusmenetluses tähtsust omada ning samuti tuleb anda võimalus põhimenetluse haldurile esitada oma seisukoht vara võõrandamise või kasutamise osas. Põhimenetluse halduril on õigus teha ka kompromissettepanekut. Maksejõuetusmenetluse määruse art 41 sätestab seevastu koostöökohustuse ja miinimumnõuded nii teiste menetluste pankrotihalduritele kui ka põhimenetluse pankrotihaldurile. Määruse kohaselt pankrotihaldurid teavitavad üksteist võimalikult kiiresti kõigest, mis võib olla teiste menetluste puhul asjakohane, uurivad võlgniku restruktureerimise võimalust ja koordineerivad restruktureerimiskava väljatöötamist ja rakendamist ning koordineerivad võlgniku vara realiseerimist või kasutamist ning äriasjade juhtimist. Seejuures annab teise maksejõuetusmenetluse pankrotihaldur maksejõuetuse põhimenetluse pankrotihaldurile aegsasti võimaluse teha ettepanekuid teise maksejõuetusmenetlusega seotud vara realiseerimise või kasutamise kohta. Samas ka need toodud miinimumstandardid jätavad halduri otsustada selle, milline informatsioon on piisavalt oluline, et seda edastada ja kuidas täpsemalt koordinatsioon toimub. Arvestades pankrotihalduri üldisi kohustusi (PankrS § 55 lg-d 1 ja 2, sh kohustust viia menetlus läbi võimalikult efektiivselt ja kõigi võlausaldajate huvides) võiks sarnaselt kohtutega sätestada pankrotihaldurite omavahelise koostöö ja informatsioonivahetamise kohustuse ning kohustuse teha koostööd teise riigi kohtutega abstraktselt ning jätta seega pankrotihalduritele võimalus ise leida konkreetse menetluse jaoks kõige otstarbekam koostöö ja infovahetamise viis ja ulatus.

II osa kokkuvõte

- Reguleerida tuleks pankrotiasjade siseriiklikku kohtualluvust. Selleks võiks täiendada praeguseid pankrotiasjade kohtualluvuse sätteid regulatsiooniga puhuks, kui maksejõuetusmenetluse määruse järgi allub asi Eesti kohtule, kuid võlgnikul ei ole Eestis elu- või asukohta. Selleks võiks lisada määruses sisalduvate kohtualluvuse määramise alustega kattuv sätte praegu PankrS §-s 4 sisalduvale kohtualluvuse regulatsioonile.
- PankrS-s tuleks sätestada kohustus pankrotiavalduuses kohtualluvust põhjendada. Ära peaks olema näidatud ka see, kas soovitakse maksejõuetusmenetluse määruse art 3 lg 1 mõttes põhimenetluse või art 3 lg 2 mõttes territoriaalse/teise menetluse algatamist.
- Kõrvaldada tuleks PankrS § 106 lg 4 ja TsMS § 98¹ lg 1 teise lause omavaheline vastuolu. Samuti tuleks lisada PankrS § 4 viide TsMS-s sisalduvatele pankrotiga seonduvate menetluste kohtualluvuse sätetele.
- Tuleks sätestada, et olukorras, kus teises Euroopa Liidu liikmesriigis on algatatud maksejõuetusmenetluse põhimenetlus, on kohtul kohustus küsida pankrotiavalduuse esitanud menetlusosalise seisukohta menetluse jätkamise kohta ning üksnes juhul, kui menetlusosaline soovib teise menetluse algatamist ning määruse art 3 lg 2 eeldused sellise menetluse algatamiseks on täidetud, algatab kohus teise menetluse.
- Võiks kaaluda maksejõuetusmenetluse määruse art 5 kattuva sõnastusega, st rahvusvahelise kohtualluvuse tõttu määruskaebuse esitamist võimaldava, vaidlustamissätte lisamist PankrS-s ajutise halduri määramise regulatsiooni juurde. Määruskaebuse esitamise tähtaja kulgemine tuleks siduda vastava menetluse kohta registris info avaldamisega.
- Maksejõuetusmenetluse määruse art 36 lg 8 järgse nõude siseriiklikuks kohtualluvuseks on mõistlik määrata pankrotiasja läbivaatav kohus. Art 36 lg 9 järgse nõude siseriiklik kohtualluvus peaks olema kohustus, kus teise menetluse oleks saanud Eestis algatada.
- Viite maksejõuetusmenetluse määrusele võiks lisada TsMS § 70 lg-sse 4.

- Kaaluda võiks maksejõuetusmenetluse määrusest tuleneva kohustuse kohtule põhjendada ajutise halduri määramisel kohtualluvust, lisamist ka PankrS sätetesse, et tagada kohtute teadlikkus sellisest kohustusest.
- Täiendada tuleks Ametlikes Teadaannetes avaldatava teabe sisu, et see vastaks maksejõuetusmenetluse määruse nõuetele. Võimalusel tuleks kaaluda uue määruse nõuetele vastava maksejõuetusregistri loomist, mille abil oleks võimalik pankrotimenetluses efektiivsem infovahetus.
- Sätestada tuleks, et füüsiliste isikute andmete avaldamine seoses pankrotimenetlusega lõpetatakse pärast pankrotimenetluse lõppu.
- Maksejõuetusmenetluse määruse alusel füüsilisest isiku andmete avalikustamisel tuleks sätestada, et määruse art 24 lg 2 p f kohaselt tuleb avaldada füüsilisest isikust võlgniku postiaadressi asemel tema sünnikoht ja sünnikuupäev.
- Seoses uuesti sõnastatud maksejõuetusmenetluse määruse jõustumisega tuleks üle vaadata PankrS § 33 lg 5, § 39 lg 2, § 40 lg 2 ja § 41 lg 1, täiendada need viidetega uuele määrusele ning viia uue määrusega vastavusse ka sätete sõnastus.
- Ajutisele haldurile tuleks sätestada kohustus teavitada teadaolevaid teistes EL-i liikmesriikides asuvaid võlausaldajaid menetluse algatamisest viitega, et nõuded võidakse paluda esitada hiljem eraldi teatisega. Täpsustada tuleks ka PankrS § 34 selliselt, et oleks selge pankrotihalduri kohustus teavitada igal juhul isiklikult teises EL-i liikmesriigis asuvaid teadaolevaid võlausaldajaid. Samuti peaks olema viide sellele, et selline teavitus peab sisaldama igal juhul määruse art-s 54 nimetatud teavet.
- Vastavalt maksejõuetusmenetluse määruse art 55 lg-le 5 võiks sätestada võimaluse esitada pankrotimenetluses teiste liikmesriikide võlausaldajatel nõudeid ka inglise keeles.
- Oleks vajalik lisada PankrS § 15 juurde säte, mille kohaselt juhul, kui algatav pankrotimenetlus on maksejõuetusmenetluse määruse tähenduses teisene menetlus, on põhimenetluse haldurile või käsutusõiguse säilitanud võlgnikule ettenähtud pikem tähtaeg seisukohtade esitamiseks ning vastav seisukoht võib olla ka kirjalik.
- Kohtule võiks sätestada kaalumiseruum jätta teise maksejõuetuse algatamisel ajutine haldur määramata, kui kohus peab seda otstarbekaks ja ajutise halduri määramise eesmärk on võimalik saavutada koostöös põhimenetluse pankrotihalduriga.
- Tagamaks maksejõuetusmenetluse määruse art-s 39 ette nähtud põhimenetluse halduri kaebeõigust, tuleks lisada vastav vaidlustamissäte PankrS ajutise halduri määramise regulatsiooni juurde. Tulenevalt sellest, et põhimenetluse haldur tuleb määruse art 38 lg 1 kohaselt menetlusse kaasata ja tema seisukohta küsida võiks kaebetähtaeg hakata kulgema ajutise halduri määramise määruse põhimenetluse pankrotihaldurile kättetoimetamise hetkest.
- Maksejõuetusmenetluse määruse art 36 järgse pankrotihalduri kinnituse vorminõudena võiks sätestada pankrotitoimkonna nõusoleku nõude. Kinnituse heakskiitmisele tuleks kohaldada saneerimiskava vastuvõtmisele sätestatud nõudeid, täpsustades, et rühmadeks on pandiga tagatud ja tagamata nõuetega võlausaldajad.

III osa kokkuvõte

- Maksejõuetusmenetluse määruse kohaldamisalast välja jääva piiriülest maksejõuetusmenetlust puudutava regulatsiooni võiks paigutada eraldi pankrotiseaduse vastavasse peatükki.

- Kui leida, et on vajalik kehtestada ka Eestis territoriaalsuse põhimõttest lähtuv pankrotimenetluse võimalus, tuleks lahendada ka küsimus selle menetluse kohtualluvusest. Kohtualluvus tuleb reguleerida lähtuvalt sellest, milline asjaolu annab alust sellise territoriaalse menetluse algatamiseks.
- Üldreeglina tuleks sätestada, et maksejõuetusmenetluse ja selle tagajärgede suhtes kohaldatakse selle liikmesriigi õigust, kelle territooriumil menetlus on algatatud.
- Erandid eeltoodud üldreeglist võiks olla järgmised:
 - maksejõuetusmenetluse tagajärjed makse- või arveldussüsteemi või finantsturgude poolte õigustele ja kohustustele on reguleeritud selle liikmesriigi õigusega, kelle õigusakte kõnealuse süsteemi või turu suhtes kohaldatakse;
 - maksejõuetuse mõjule töösuhetele kohaldub selle riigi õigus, mida kohaldatakse töölepingule;
 - kinnisasjade ja kinnisasjaõiguste omandamisele ja kasutamisele suunatud lepingutele kohaldub kinnisasja asukoha õigus;
 - teises riigis maksejõuetusmenetluse algatamine ei mõjuta võlausaldajatele või kolmandatele isikutele kuuluvaid asjaõigusi, mis seonduvad Eestis asuvate vallas- või kinnisasjadega;
 - teises riigis läbiviidava maksejõuetusmenetluse mõjule võlgniku õigustele, mis on seotud Eestis registrisse kantava kinnisasja, laeva või õhusõidukiga ja mis tuleb registris registreerida, kohaldub Eesti õigus;
 - olukorras, kus võlgnik pärast teises riigis maksejõuetusmenetluse algatamist võõrandab tasu eest Eestis asuva kinnisasja või Eesti registris registreerimisele kuuluva laeva, õhusõiduki või väärtpaberid, kohaldub tehingu tagajärgedele Eesti õigus;
 - maksejõuetusmenetluse tagajärgedele pooleliolevale kohtuasjale või vahekohtumenetlusele, mille raames käsitletakse võlgniku pankrotivara hulka kuuluvat vara või õigust, kohaldub selle riigi õigus, kus kohtu- või vahekohtumenetlus toimub.
- Kehtestada võiks võimaluse algatada võlausaldaja avalduse alusel Eestis pankrotimenetlus olukorras, kus võlgniku üldine kohtualluvus ei ole Eestis, kuid Eestis on võlgniku tegevuskoht või tema vara. Viimasel juhul peaks menetluse algatamiseks olema võlausaldajal mõjuv põhjus. Võlgnikul ei peaks olema õigust taotleda sel viisil pankrotimenetluse algatamist. Sellised pankrotimenetlused peaksid hõlmama üksnes võlgniku Eestis asuvat vara, kuid nõudeid peaksid saama esitada kõik võlausaldajad.
- Territoriaalse menetluse algatamise aluseks oleva võlgniku tegevuskoha mõiste tuleks defineerida sarnaselt maksejõuetusmenetluse määruses sätestatud tegevuskoha mõistega.
- Tuleks sätestada, et teises riigis juba algatatud maksejõuetusmenetlus, mida Eesti õiguse järgi tunnustatakse, ei välista Eestis teise territoriaalse menetluse algatamist.
- Teises riigis toimuva põhimenetluse pankrotihalduril peaks olema õigus esitada avaldus Eestis territoriaalse maksejõuetusmenetluse algatamiseks.
- Kui teises riigis on algatatud põhimaksejõuetusmenetlus, ei peaks Eestis territoriaalse maksejõuetusmenetluse algatamisel kontrollima võlgniku maksejõuetust juhul, kui võlgniku maksejõuetus on põhimenetluse algatamise eelduseks.
- Põhimenetluse pankrotihalduril võiks olla õigus esitada põhimenetluses juba esitatud nõuded ka Eestis toimivas teiseses menetluses ja vastupidi. Samuti võiks sätestada eelduse, et pankrotihalduril on õigus neid võlausaldajaid esindada, kui võlausaldaja ei ole oma

teistsugusest tahtest teada andnud. Samuti võib vajalik olla põhimenetluse halduri enda nimel osalemine teiseses menetluses.

- Territoriaalse pankrotimenetluse puhul peaks olema välistatud menetluse järgselt võlgniku kohustustest vabastamise menetlus. Kompromissi sõlmimine peaks sellises menetluses olema lubatud üksnes kõigi võlausaldajate nõusolekul, kelle õigusi kompromiss puudutab.
- Mitme paralleelselt toimuva maksejõuetusmenetluse puhul võlausaldajate võrdse kohtlemise tagamiseks tuleks sätestada, et võlausaldajal, kes on saanud oma nõude alusel mõnes teises riigis toimivas maksejõuetusmenetluses väljamakse, õigus saada väljamakse üksnes juhul, kui on tagatud teiste sama rahuldamisjärgu nõuetega võlausaldajad võrdne olukord, st ka teised võlausaldajad on saanud pankrotimenetluses oma nõudele vastavalt samas proportsioonis väljamakse. Võlausaldajate võrdse kohtlemise tagamiseks võiks sätestada ka, et võlausaldaja, kes on saanud võlgniku vara arvel teises riigis oma nõude mingis osas rahuldatud, peab andma saadu üle põhimenetluse pankrotihaldurile. Selline kohustus peaks olema üksnes põhimenetluse pankrotihalduri suhtes ja juhul, kui kohalduva õiguse kohaselt on võlausaldajal õigus võlgniku vara arvel ka pärast pankroti väljakuulutamist oma nõue rahuldatud saada, ei peaks tal kohustust olema seda vara pankrotivarasse tagastada.
- Tuleks sätestada ka võimalus mitmes riigis paralleelselt toimuvate maksejõuetusmenetluste puhul kohtu õigus teha teise riigi kohtutega koostööd ja vahetada infot. Samasugune õigus ja kohustus tuleks sätestada pankrotihaldurile suhtes teise riigi pankrotihalduri ja kohtuga. Koostööd võimaldavad sätted tuleks sõnastada piisavalt üldiselt, et vältida olukorda, kus sätte sõnastus takistaks paralleelselt toimuvate menetluste efektiivseks läbiviimiseks vajalikku koostööd ja infovahetust.

Kasutatud allikad

1. Einführungsgesetz zur Insolvenzordnung vom 5. Oktober 1994 (BGBl. I S. 2911), das zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 5. Juni 2017 (BGBl. I S. 1476) geändert worden ist.
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 2015. aasta määrus (EL) 2015/848 maksejõuetusmenetluse kohta (uuesti sõnastatud). ELT L 141, 5.6.2015, lk 19–72.
3. Insolvenzordnung vom 5. Oktober 1994 (BGBl. I S. 2866), die zuletzt durch Artikel 24 Absatz 3 des Gesetzes vom 23. Juni 2017 (BGBl. I S. 1693) geändert worden ist.
4. Kohtutäituri seadus – RT I 2009, 68, 463; RT I, 26.06.2017, 59.
5. Nõukogu määrus (EÜ) nr 1346/2000, 29. mai 2000, maksejõuetusmenetluse kohta. EÜT L 160, 30.6.2000, lk 1–18.
6. Pankrotiseadus – RT I 2003, 17, 95; RT I, 26.06.2017, 28.
7. Rahvusvahelise eraõiguse seadus – RT I 2002, 35, 217; RT I, 26.06.2017, 31.
8. Riigi Teataja seadus – RT I 2010, 19, 101; RT I, 03.03.2017, 23.
9. Saneerimisseadus – RT I 2008, 53, 296; RT I, 26.06.2017, 35.
10. Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781), die zuletzt durch Artikel 11 Absatz 15 des Gesetzes vom 18. Juli 2017 (BGBl. I S. 2745) geändert worden ist.
11. Tsiivilkohtumenetluse seadustik – RT I 2005, 26, 197; RT I, 26.06.2017, 52.
12. Töötuskindlustuse seadus – RT I 2001, 59, 359; RT I, 21.02.2017, 3.
13. Euroopa Kohtu 2. mai 2006. a otsus asjas nr [C-341/04](#) Eurofood IFSC Ltd.
14. Riigikohtu 17. juuli 2009. a otsus põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 3-4-1-6-09.
15. Riigikohtu 1. märtsi 2017. a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-164-16.

16. M. Agarmaa Koostöö- ja teabedastuskohustus piiriüleses maksejõuetusmenetluses. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool, 2013.
17. D. Anders jt. Insolvenzordnung (Inso) Kommentar 3. Aufl. München: C. H. Beck, 2014.
18. EU Cross-Border Insolvency Court-to-Court Cooperation [Principles](#).
19. K. Jürgenson. M. Torga. Maksejõuetusmenetluse (uuesti sõnastatud) määrus – samm tervendamise ja rahvusvahelise koostöö suunas. – *Juridica*, 2015/**IX**, lk 624–635.
20. H.-P. Kirchhof jt. Münchener Kommentar zur Insolvenzordnung 3. Aufl. München: C. H. Beck, 2014.
21. V. Kõve jt. Tsiviilkohtumenetluse seadustik I I-V osa (§d 1-305) kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2017.
22. P. Mankowski jt. EulnsVO 2015 Europäische Insolvenzverordnung 2015 Kommentar. München: C. H. Beck, 2016.
23. J. Perem. Rahvusvahelised pankrotid ja Euroopa Liidu maksejõuetusekonventsiooni ettevalmistamine – *Juridica* 1998/**V**, lk 226–234.
24. L. Saaremts. Kohaldatav õigus piiriüleses maksejõuetusmenetluses. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool, 2015.
25. K. Sein. Appi – tarbijast võlgnik kolis välismaale! Kommentaar Riigikohtu lahenditele asjades 3-2-1-114-12 ja 3-2-1-123-12. – *Juridica*, 2013/**III**, lk 210–216.
26. S. Viimsalu. Piiriülese maksejõuetusmenetluse õiguslikud küsimused. – *Juridica*, 2008/**VI**, lk 415–424.
27. S. Viimsalu. The meaning and functioning of secondary insolvency proceedings. Doktoritöö. Tartu: Tartu University Press, 2011.
28. UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law. New York: UNITED NATIONS, 2005.
29. UNCITRAL Model Law on Cross-Border Insolvency: The Judicial Perspective. New York: UNITED NATIONS, 2014.
30. UNCITRAL Model Law on Cross-Border Insolvency with Guide to Enactment and Interpretation. New York: UNITED NATIONS, 2014.
31. UNCITRAL Practice Guide on Cross-Border Insolvency Cooperation New York: UNITED NATIONS, 2010.
32. P. Varul, H. Tohvri, M. Laarmaa. Piireülene pankrotimenetlus. – *Juridica*, 2004/**IV**, lk 243–251.
33. [M. Virgós, E. Schmit](#). Report on the Convention on Insolvency Proceedings, 3. May 1996.
34. A. Õunpuu. Põhimaksejõuetusmenetluse algatamise probleeme. – *Juridica* 2005/**V**, lk 475–487.